

चादावा

नव्हेंबर १९९१

रंग-भेदाची प्रवृत्ति घटत चालली !

आंतरराष्ट्रीय क्रोडा-स्पर्धात आता क्रोडा-

त्रेची लोक दक्षिण आफ्रिकेतोळ खेळाडूंना पाहण्यासाठी उत्तमूक झालेले दिसतात, कारण या स्पर्धात भाग घेण्या-साठी त्यांना मनाई होती, ती आता दूर झालेली आहे. २१ वर्षांपूर्वी म्हणजे सन १९७० मध्ये रंग-भेदाच्या तत्त्वावर आंतरराष्ट्रीय ऑलिंपिक समितीने आपल्या स्पर्धात भाग घेण्यासाठी दक्षिण आफ्रिकी खेळाडूंना मनाई केली होती, ती या जुलाई महिन्याच्या प्रारंभी आंतरराष्ट्रीय क्रिकेट कोन्सिलने काढून टाकली.

अशा रीतीने मार्ग मोकळा झाल्यावर १९९२ च्या फेब्रुवारीत होणाऱ्या 'वर्ल्ड कप' क्रिकेट स्पर्धात तसेच या वर्षाखेरीस होणाऱ्या बादिलोना (स्पेन) ऑलिंपिक्स मध्ये दक्षिण आफ्रिका आता भाग घेईल. दक्षिण आफ्रिकी गोन्या सरकारच्या रंग-ढेवी नीती-मुळे दक्षिण आफ्रिकेच्या खेळाडूंना आंतर-राष्ट्रीय क्रोडा-स्पर्धात भाग घेता येत नसे.

आता मोन्या सरकारच्या विचारात बदल घडून आला आहे. याचे जिवंत प्रमाण म्हणजे रंग-ढेयाविषय लढणाऱ्या व २१ वर्षे तुरुंगात जिवतपत पडलेल्या नेल्सन मंडेलांची सन १९८९ मध्ये झालेली मुभित। यानंतर नेल्सन मंडेलांनी होक्लाफंडी डोलची

केली नि त्याचा परिणाम अता झाला की डीवलाफने नुहतेच रंगढेयाबाबतचे तीन कायदे रद्द करणे माग्य केले. आता काळे लोक कोणत्याही देशात राहू शकतात, कोणत्याही शाळेत आपल्या मूलंगना शिक्षणा-साठी दाखल करू शकतात आणि गोव्या लोकांच्या सन्धात ही मोकरी मिळवू शकतात. भारतीय सरकारने काळे-गोरे असा भेदभाव करणाऱ्या दक्षिण आफ्रिकी सरकारवर दडपण आणण्यासाठी जगातील काही देशांना विनंती केली. याचा खूपच चांगला परिणाम झाला आणि बरेच आफ्रिकी काह्य ही मिळाले.

दक्षिण आफ्रिकेत होत असलेले हे बदल जगवतीस सर्व देश तसुबतेने पडाम आहेत.

उमलत्या क्याचे बहरतेश्वर

भउजाच मज्जा

शाळेत एकदम धम्माल
नवीन फेहिक्रील
स्टुडंटस पोस्टर कलर्सनी
कंती सातिलड कमाल !
लोग्गसासखे मऊ मऊ
कुठला ठेवू कुठला घेऊ
पोपटाचा हिरवा की लोपीचा

लाल घेऊ! निळा घेऊ

की बर्फासारखा
थोडी करा खटपट
चित्र काढा पटपट
फेहिक्रील स्टुडंटस
पोस्टर कलर्सनी
रंग भरा झटपट

शुक्रवाला भाऊगा उगईये निळो
फेहिक्रील रंग अखता संगाती

पांढरा घेऊ !

मोफत

पोपट-ए-पोस्टर !
आ विंग-मोफत, रंग क्रील ११५२
आपले हनु मुई २००० २०००

फेहिक्रील
स्टुडंटस
पोस्टर कलर्स

फेहिक्रील रंग (फेहिक्रील रंग) फेहिक्रील रंग (फेहिक्रील रंग)

आपले हनु मुई २००० २०००
आपले हनु मुई २००० २०००

नाम : _____ वय : _____
पता : _____
शाळा : _____

येकी सहाय्य पण या देशावर लागू असलेले वाणिज्य परिमंज अमेरिकेने कायदेशीर ठर केले. अमेरिकेची ही कार्यवाही पाहून जपानने मनेष झकट केला, परंतु स्वीडन व ऑस्ट्रिया यांनी अमेरिकेने उचललेल्या या पावसाबाबत आपली नागाकी व्यक्त केली.

अमेरिकेचे म्हणणे असे की दक्षिण आफ्रिकेस आता आघावाणीची स्थिति राहिलेकी नाही, राजनैतिक केंद्रांना मक्त करण्यात आलेले आहे आणि रंगवैधरहित सरकारची स्थापना करण्याबाबत बोलणी चालू आहेत, म्हणून अमेरिकेने दक्षिण आफ्रिकेबाबतचे धोरण योग्य होय. आज सोव्या माक्रान्त जी कार्यवाही

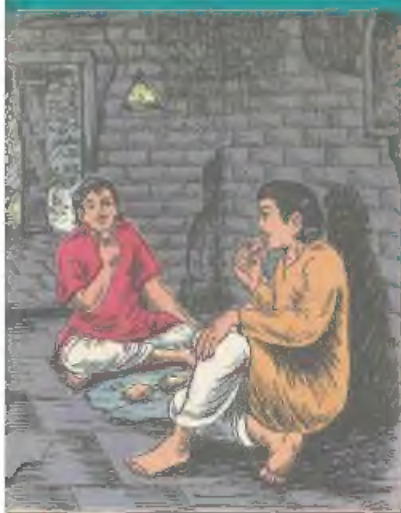
कार्यवाही आहे त्याबाबत मंडेल मंडेला यांनी आनंद व्यक्त करीत म्हणले— "हरी पण अबुन आपल्याला स्वयं सावध राहिले पाहिजे, कारण हा ना त्या कारभासवर अबुन काही राजकीय नुस्त्यातच होवलेले आहेत. काळघाताने निरनिराळ्या घटविकी कोणाची तरी बाजू सरकार उपलब्ध घरी, म्हणून काळघातामध्ये हिसाकोड भावले आहे. यामुळे श्रमका वातावरणातील राजकीय कार्यक्रम अंमलात आणणे शक्य होत नाही."

रंग-मेवाची प्रवृत्ति घटत चाललेली असली तरी लजून वरेंच कार्य चलायचं बाकी आहे आणि रंगवेवाची नाम संपूर्ण बिस्वपत्रे काम करीतच पाहिले पाहिजे.

परशुरामचे वडोळ रामशरण म्हातारपणा- मुळे मरण पावले, तेव्हा कोडे परशुरामला आपल्या जबाबदारीची जाणीव झाली. त्याचे वय पंचवीस वर्षे होऊन गेले होते, पण आपण काही काम-धाम करावे असे त्याला मातापंयंत कधी वाटलेच नव्हते. परोबरच्या बेकार मुलांबरोबर अटकण आणि जुगार खेळणे यातच त्याने आपला वेळ घालवला होता. परशुराम लहानपणीच मातृप्रसाला वंचित झाल्यामुळे रामशरण त्याला कधीच काही बोलत नव्हत. पण आता मात्र परशुरामला आपण करून देवलेली कर्जे चुकवण्यासाठी घर विकून टाकावे लागले. गाववाल्यांच्या दृष्टीने तो एक रिकामटेकडेपणाने बटवत रहाणारा कामातून गेलेला असा मुलगा होता. काम मिळवण्यासाठी खूप हिदून जो वेतातून गेला. त्याला चांगले कळून चुकले

की आपल्याला या गावात कसलीच नोकरी मिळणे शक्य नाही. नोकरीच्या शोधात एका लव्याकाळी तो गाव सोडून निघाला. सधेन जन्धार पसर लागल्यावेळी तो एका अगलात पोचला होता. इतममाल वाडळवारा मुक होऊन पाऊसही पडू लागला. आता रात्र कोडे काढाकी हे परशुरामला कळते. झाडांच्या आश्रयाने चासता घालता त्याला थोड्या अंतरावर एक दिवा टिमटिमत असलेला दिसला. तो त्या उजेडाच्या दिशेने चालू लागला. ते एक जुने पडके देवीचे देऊळ होते. त्या मंदिरातच तो दिवा जळत होता. एक तरुण तेथील जमीन कपड्याने साफ करत होता. परशुरामला पहाताच तो तरुण म्हणाला, "अरे, तु हार खूप मिजलेला दिसतोयस! अगोदर आपले डोक पुस बरे नीट!"

आणि त्याने एक कोरडे फडके परशुरामच्या समोर धरले.

परशुरामने त्या फडक्याने आपले डोळे पुसून कपडेही बदलले.

त्या तरुणाने परशुरामला आपले नाव यतीन्द्र वसल्याचे सांगितले. त्याने असेही सांगितले की आपण नोकरीच्या शोधात निघालो असून पावसामुळे देवळात बांबलो आहोत. नंतर त्याने परशुरामला विचारले, "तुम्ही काय बाबा आहे हुकिकत?"

परशुरामने काहीही न लपवता आपली भोष्ट सांगून टाकली. सगळे ऐकून यतीन्द्र हसत हसत म्हणाला— "म्हणजे दोघ एकाच माळेचे मणी म्हणायचे. चला, बरं झालं, मला एक सर्वंगी मिळाला."

यतीन्द्रने आपली भाकरीची पोरली साडली आणि दोघांनी त्यात असलेली भाकरी वाटून खाल्ली. दोघांची भूक भागली.

जेवढी जागा साफ झालेली होती तीथर दोघेही आठवे झाले. पडल्या पडल्या परशुराम म्हणाला— "आजपर्यंत मी कधी नोकरी शोधायच्या कत्तात पडलो नाही, पण असा प्रयत्न करणाराबद्दल वरच काही ऐकत पाव आहे! कोणाची शिफारस नसेल तर नोकरी मिळणं कठीणच नव्हे, तर अशक्य-प्राय होऊन बसत आहे."

"हं! हे म्हणणं चूक नव्हेच. पण आपल्याला नोकरी मिळाली तर आपण आपली योग्यता आणि प्रामाणिकपणा दाखवून देऊ शकू" यतीन्द्र म्हणाला.

"तुला संघी मी मिळवून देईन." असे म्हणत तेथे एक देवी अवतरली.

परशुराम आणि यतीन्द्रने तिला त्याच देवळातली देवी म्हणून ओळखले. तिला साष्टांग नमस्कार करून त्यांनी विचारले— "माते! आम्हा दोघा वेळारांवर तू दया दाखवलीस, चम्य झालो आम्ही! आम्ही आयुष्यभर हे उपकार स्मरू. पण आम्हाला एवढे सांगायची कृपा कर मा, तू आम्हाला कशी काय मदत करणार आहेस?"

यावर देवी त्यांना म्हणाली— "मी तुम्हाला निघेच महिमा असणाऱ्या तीन

वस्तु देणार आहे. त्यांच्या मदतीने तुम्ही जे कही मिळवाल त्या संधीची हुकिकत घरीवर तीन दिवसांनी इथे येऊन सांगायची कबूल?"

"हो, अगदी तुझ्या बोलण्यावर हुकूम बागू आम्ही!" दोघेही आनन्दाने आणि भक्तिपूर्ण आवाजात म्हणाले.

नंतर देवीने त्या दोघांना एक एक मातीचे भांडे देऊन म्हटले— "मनात ज्याचा विचार करून हे भांडं तुम्ही फोडाल, तो ताबडतोब तुमच्यासमोर हजर राहील."

"हो, पण अक्ष झालं, तरी त्यात आपचा कागचा काय माते?" यतीन्द्रने विचारले.

आता देवीने एक एक मिरा त्यांच्या हातावर ठेवत म्हटले की— "हा आपल्या सोडात ठेवून तुम्ही ज्याच्याबद्दल जे मागाल, ते तुम्हाला ते देतील."

"वरं, आता विरारी वस्तु कोणती माते?" परशुरामने विचारले.

दोघांना एक एक सांग्याची संघठी देत देवी म्हणाली— "ही संघठी जोपर्यंत तुमच्या बोटात असेल, तोपर्यंत या अगोदरच्या दोन्ही वस्तु तुमच्याबरोबरच राहतील." इतके सांगून झाल्यावर देवी अंतर्धान पावली.

सकाळ होता होता पाऊसही बांबला.

यतीन्द्र परशुरामला म्हणाला— "मी पूर्वेकडे जायचं ठरवलय, तू पण येतोस माझ्या-बरोबर?"

"नको, मी पवित्रमेकडे जातो. तिसऱ्या दिवशी रात्री आपण पुन्हा याच मन्दिरात भेटू." परशुराम उत्तरला.

परशुराम पवित्रमेकडे धावू लागला. दिवसभर चालून रात्री तो एका सहारात पोचला. हेथेकडून मिळालेल्या त्या अद्भुत वस्तुचा कसा बापर करायचा याबद्दलची शोचना त्याने ठरवून ठेवली होती. तो एका मोठ्या महासागराच्या घरासमोर उभा राहिला. मातीचे भांडे

अमिनीवर आपटत त्याने विचार केला की, त्या घराचा मालक आपणासमोर यावा.

थोड्याच वेळात श्रीव दयाची एक स्त्री दरवाजा उघडून त्याच्यासमोर उभी राहिली. तिच्या अंगानर अमूर्तप अगो सोन्याचे दागिने चमचमत होते.

आपल्याजवळचा मिरीचा दाणा तोंडात टाकून परशुराम तिला म्हणाला- "तुमच्या अंगावरले सर्व शोने उत्तरवून ताबडतोब माझ्या हवाली करा."

ही स्त्री जणू झोपेच्या अवकाशच होती. चेहरा मागे वळवून ती जोरात ओरडली- "सोन्या, सोन्या!"

दुसऱ्याच क्षणी 'सोन्या' नावाचा एक धिप्पाड कुत्रा मुक्त बाहेर आला आणि त्याने परशुरामचे नजरे तोंडात पकडले. त्याचा पांथ तीव्रठोब रक्तबंबाळ झाला. मालकिणीने अनेकदा धरत बोलावूनही सोन्या परशुरामाचा पांथ सोडला. परशुरामला अचानक एक आठवण झाली. आपल्या हातातली जंगली काढून त्याने दूर फेकून दिली. त्याबरोबर कुत्र्याने परशुरामला सोडून दिले. हे सर्व जणू काही स्वप्नातच घडल्याप्रमाणे झाले! कुत्रा आणि ती स्त्री, दोघेही घरात मिथून गेले. अजून जाता जाता तिने दरवानाही बन्द करून घेतला.

परशुराम नंतर दोन दिवस त्याच गावात राहिला. कुत्र्याच्या जाग्यावर वनस्पतीच्या अधिष्ठांचा इलाज करून घेऊन तिसऱ्या दिवशी कसा तरी लठ्ठ बसत ही त्या जंगलात मन्दिरात पोचला. देखीने त्याला आलेल्या पाहून विचारले- "ही काय रे दशा तुम्ही? रांग बंद, काय काय झाले?" काहीही न लपवता परशुरामने खरी हकीकत देखीला सांगून टाकली.

थोड्याच वेळात छानसे कापडे घातलेला यतीन्द्रही तेथे येऊन पोचला. देखीने त्यालाही आपली हकीकत विचारली. यतीन्द्र सांगू लागला-

"त्या अद्भुत वस्तु मिळाल्याबरोबर त्याचा कसकसा उपयोग करायचा हे मी ठरवून ठेवले होते. मी सरळ राजधानीला पोचलो. संव्याकाळी राजवानात 'राजाने समोर यावे' अशी इच्छा करून मी ते मांडे फोडले थोड्याच वेळात राजा तेथे हजर झाला.

मिऱ्याचा दाणा तोंडात ठेवून मी राजाला म्हटले- "राजेसाहेब, आपण आपल्या दरबारात मला नोकरी देण्याची कृपा करावी."

थोडंस हसत माझ्याकडे पाहून राजा म्हणाला- "मी तुला नोकरी दिलीच सधज. तुला हवें तेव्हा येऊन दाखल हो."

अशा तऱ्हेचे मला नोकरी मिळाली. दरबारातून आगाऊ काही पैसे घेऊन मी रहाण्यासाठी एक घर आणि चांगल्या आली."

आपल्या हातातली तांब्याची जंगडी देवीकडे परत देत यतीन्द्र म्हणाला- "माते,

स्वतःच्या ताकदीवर माझा विश्वास आहे. तुझ्या कृपेने मिळालेल्या नोकरीत मी टिकून राहीन अशी मला खात्री वाटते."

आता देखी त्या दोघांना म्हणाली- "मी तुम्हां दोघांना एकाच प्रकारच्या वस्तु दिल्या. पण अतिलोभामुळे परशुराम त्यापासून आपला फायदा करून घेत राकला नाही. मी दिलेल्या मिऱ्याच्या दाण्याच्या आधारे यतीन्द्र राजाकडून अर्थ राज्यही मिळवू शकला असता," असे बोळून देखी अदृश्य झाली.

तुमच्या दिवशी 'सकाळी जवराकडे निवण्यापूर्वी यतीन्द्र परशुरामला म्हणाला- "यतीस माझ्याबरोबर? माझ्याच घरी राहून तू दुसरी एखादी नोकरी शोध. केव्हा न केव्हा तुला मी मिळेलच."

"होय आता मी तुझ्यासारख्या बुद्धिमान आणि अनुभवी व्यक्ती जवळ राहिली, तर काहीतरी शिकू शकेन. येतो मी तुझ्याबरोबर" असे म्हणून परशुराम यतीन्द्राबरोबर चालू लागला.

यात काय संशय!

शिवपुरी बलात बंदोब नावाचा एक माणूस रहात वसे. एक गीबट वाळवा असे वार दिवस त्याच्या मनात होते. एकेदा बाजारात एका दुकानात त्याला एक सुंदर सा पोपट मिळाला. संतोषने दुकानदाराचा विचारले-“याची किंमत काय?”

“संभर रुपये” दुकानदार म्हणाला.

“संभर! काय रे!” संतोषने आश्चर्य व्यक्त केले.

“बरे हा काही साधारण पोपट नाहीये. पाहिले तर तुम्ही या पोपटाच्या विचाराने पहा, किंमत योग्य आहे की नाही ते!” दुकानदार म्हणाला.

“काय रे हा दुकानदार म्हणतो, तला तू संभर रुपये किंमतीच्या सायकीचा पोपट आहेस?” संतोषने शीघ्रतासा विचारले.

“यात काय संशय?” पोपट उत्तरला.

या उत्तरावरून संतोषला दुकानदाराचे बोलणे पटले आणि संभर रुपये देऊन तो पोपटाचा बरो घेऊन गेला. मोठ्या आनंदाने त्याने घरात सर्वांना पोपट दाखवला. वन त्याची बायको किंवा मुलं किंवा कोणी काहीही प्रत्यक्ष विचारला, तरी तो एकाच उत्तर देऊ लागला-“यात काय संशय?”

माता संतोषला कटूत खुशने ही पोपट पत्रत एवढे एकाच वाक्य बोलू शकतो. अन् आपण यात त्याच्या बोलण्यावर निपनाय देऊन पत्रबले गेली; पणरून नुकत्याच हातले आणले! आता डोळ्यावर हात माकून घेत दुःखात तो म्हणाला-“ओहो! कसा फसलो मी? एक नंबरचा घुस्के नव्हे का मी?”

पोपट तसेच उत्तरला-“यात काय संशय?”

हे ऐकून मात संतोषसह सर्वांही हसून-हसून मुरझाई बळवी!

[७]

[सदानन्द मुलींनी आपले नावाचे एक आश्चर्यजनक व्यक्तिचित्र निर्माण केले. समुद्री जागे पाच मुलांचे वपहरण करून त्यांचा घेऊन आत होते. जहाजाची माता मुक्त झाल्यावर बायलांचा सरदार आणि त्याचा बाल सहायक या दोघात भांडण झाले व त्यांचे पर्यवेक्षण सहायकाचे सरदाराच्या छातीत तलवार भोसकून, त्याला ठार करण्यात आले. —पुढची दोष्ट वाचा]

पहाट होत होती. मुले ज्या खोलीत होती, महाराज?” आदल्या रात्री जहाजावर तेथे घेऊन नवा सरदार त्यांना बठवू बघलेली हकिमत आपल्याला जणू माहीतच लागला. तो म्हणाला-“अरे उठा, उठा! पहा सन्नात सुखोदय किती सुन्दर दिसतो तो!” नाही असा मान त्यांच्या वेह्यावर होता.

समीरच्या तोंडून अपूर्वने दिलेल्या सौम्य जावाणात नवा सरदार उत्तरला. “काय? या जहाजाचे मातक?”

मादेशानुसार मूले मोठ्या जैशाने खोळे मिटून पडलेली होती. त्यांनी खोळे उचलून सक्तीने आश्चर्य झालेल्या विचारले.

घडकडे पहात विचारले-“अरे! आपण “हो! यला कळलं, तुम्हाला कसलं इथे कुठे आहीत? अन् तुम्ही कोण आहात आश्चर्य वाटतंय ते! उभा माणसाने तुम्हाला

“बांदोबा”

जहाज फिरून दाखल ना, तो काही जवरी कामासाठी एका ठिकाणी गेला आहे. तुमची देखरेख करायचं काम त्यानं मान्यावर सोपवळ आहे. तुमच्या जकात आखंय ना, कि माताही तुम्ही जहाजावरच आहेत?" गरलधरने विचारले.

उठून जांभई 'देत समीर म्हणाला— "अरे, खूपच उशीर झाला की! आम्हाला आता सगळतोच घरी जायना हवं!"

"हो, हो, हो!" राऊसासारखे हसता-ताच एकदम ते दाखत गरलधर म्हणाला— "खरं काय घडलं, ते मला माहीत नाही. पण तुम्ही पोरं रात्रभर झोराबुर झोपून राहिलसत. तुमची सोप मोडावीचीही

वाटेना मला! म्हणून लपवच राहिलो मी. रात्री जहाजाने आपली यात्रा सुरू केली. रात्रभरात आपण खूप दूर गेलो आहोत. तुम्ही आता पोहून तर परत नाही जाऊ शकणार न? तेव्हा आता जरा प्रवासाची गंमत लुटा!" असे बोलताना गरलधरचा स्वर चेष्टेचा वाटत होता.

मुलांनी ते ऐकले, पण न समजल्यासारखे ते एकमेकांच्या चेहऱ्यांकडे पहात राहिले.

"पण मग आता जायचं काय होणार?" समीरने सोच मळोच भाव चेहऱ्यावर कायम ठेवत विचारले.

"काही विचारांनी खूपसा अनुभव गाडोला सोपून किनाऱ्यावर उतराळ न काप! तोंपयंत तिसरेंसोमयें छुटत मजा करा!" गरलधर उत्तरला.

"तुमचं बोलणं ठीक आहे हो, पण आमचे आईबाप आणि सारे नातेवाईक काळजीत पडलीक रयाचं काय?" एका मुलाने दुःखी आवाजात विचारले.

"काही दिवसांनी परत भेटलात की त्यांना जायंयही वाटेलच की!" हसत गरलधर बोलला.

"हं! तुम्ही खूपच हुशार वाटता हो!" समीरने फिरकी घेतली.

हा अभिप्राय झराच मानून गरलधर एकदम लुघा माला! मोठ्या गवानीं मान

ताठ करून तो दूर असलेल्या आपल्या साथीदारांकडे पाहू लागला. मंतर तो मुलांना त्या खोलीबाहेर घेऊन गेला. पाचही मुले समुद्रावरील सूर्योदय निरक्षत असताना अपूर्वची ह्याक ऐकून समीर त्या दिशेने पाहू लागला. डावीकडे त्याने खेव्हा वाकून पाहिले, तेव्हा एका मोठ्या मासावर बसलेला अपूर्व त्याला दिसला. तो मासा जहाजाच्या मार्गमागेच पोहत होता.

बारीक आवाजात अपूर्व समीरला हांगू लागला— "तुम्ही पडून जायच्या प्रयत्नात आहात असा जर वा चोरांना पत्ता लागला, तर ते तुम्हाला फार त्रास देतील. सध्या ते तुमच्याशी चांगलं वागत आहेत, याचा अर्थ असत की त्यांना तुमच्याकडून आपलं

काही काम साधून व्यागचं बाहेर काल गरलधर आपल्या साथीदारांशी बोलताना मो ऐकलं की, व्यापाऱ्यांचं एक जहाज या बाजूला येणार आहे, अन् ते लुटामचा यांचा विकार आहे. आपलं हे काम शाधण्यासाठी बहुधा त्यांना तुमचा उपयोग करून घ्याय-चाय. त्यांची काय योजना आहे, ती कळली तर आपल्यालाही योग्य पाऊल उचलता येईल. तोंपयंत तुम्ही पोरं त्यांच्याशी सावधगिरीने वावा."

इतक्यात समीरला गरलधरचा आवाज ऐकू आला— "अरे, असा वाकड्यास ना, तर एकदम समुद्रांत पडून देवमाशांना भेजवावी होईल तुम्ही! आम्ही तुम्ही वाट पहात आहोत, बरे इकडे!"

समीर सगळे भागे बळला आणि हसतच गरजबंदपणाने गेला. तेथे सर्वजण जेवायला बसले होते. काही समजत नसल्याचा भाव भावत समीरने विचारले—“तुम्ही लोक वा जहाजावर काय करता?”

“आम्ही समुद्रावर व्यापार करतो बाळ! हल्ली आमचे दिवस बरे नाहीत. नुकतंच काही चाचे लोकांनी आमचं जहाज लुटलं होतं.” गरजबंद उतरला.

“कुठे कुठे?” समीर रागाने उद्गारला.

“हं, तुमतेच कुठे नव्हते काही, बेसारम लोकांचे! अगदी नालायक वन् बंदभाष आहेत ते! आम्ही निश्चिंत होतो, तेव्हा

बचानक हुल्ला केला त्यांनी. आम्ही तर कधी एकादी मुंगीही मारत नाही. आमच्या-सारख्या अनेक व्यापाऱ्यांना लुटलं आहे त्यांनी वा पर्यंत.” गरजबंदने तिखटपणे सावले.

“अरेरे! तुम्ही विचारे निती चांगले लोक जाहात हे तर पहातच जाहोत न! आम्ही कोण, आमची नावं काय, हे माहीत नसतानाही तुम्ही आम्हाला जहाजात घेऊन समुद्राचा बंडबत जाहात, लायलाप्यायला पाजलाहात आणि खुशखुश दृष्य राखतच जाहात. गावंकनन कळतंय न, की तुम्ही लूट वमाळू जाहात. लोक आहे. आता तुम्ही काय करणार जाहात?” समीरने मोठेपणा दाखवतच विचारले.

“आपण आता मगोदर एका बेंदावर पोचू. तिथे काही चन मिळवायची संधी आहेचं दिसतंय...” असे गरजबंद आणि समीरने काही सांगणार, हलक्यात समीरने मधेच विचारले—“हे कसं शक्य आहे बुवा? या जहाजावर आम्ही सहा पोर सोडून आपली काहीच नाहीच! काही सामान-सुमान, चीज-वस्तु कुठे आहेत इथे?”

“ओहो, जहाज मुलगा आहेच, एण शोष्ठी भाज लूप मज्झीर करतोयस हं! आता आमच्याबरोबर काही सामान नसलं, तरी तुम्ही दोघांनी आम्हाला मदत केलीत,

तर आपल्या या जहाजावर लूटचं सामान-सुमान येऊ शकेल.”

“ते कसं काय? समुद्रात इथे मधेच हे कसं शक्य आहे? वन् आम्ही तर छोटी छोटी पोर जाहोत, आम्ही काय मदत करणार तुम्हाला?” उत्सुकता वासवत विचारले.

माता गरजबंद त्याला आपली योजना सांगू लागला—“ज्या चाच्यांनी आमचं जहाज लुटलं होतं, ते जहाज इकडेच येत आहे आपलं जहाज त्या जहाजाबरोबर पोचताच मी नापसंतीपणक काळा खंडा फडकवीन. तेव्हा तुम्ही मुलं आपल्या खोलीबाहेर येऊन ‘आम्हाला वाचवा हो, वाचवा!’ असा ओरडाओरडा मुरू करा.”

“आणि मग?” समीरने विचारले.

“तुमचा जोरडा ऐकून व्यापाऱ्यांच्या वेपारत्या त्या चाच्यांचं जहाज आपल्या जवळ येईल. तुम्ही त्यांना सांगा की ‘आमचं जहाज चाच्यांनी लुटलं आणि आमच्या शोठपा माणसांना आणि नाविकांना मारून टाकलं!’ वन् तुम्ही कुःसाने रडायला लागा. तुमच्यावर विश्वास ठेवून त्यांचे काही लोक आपल्या जहाजावर येतील. तुम्ही त्यांना सरळ, आम्ही ज्या खोलीत बसलेले असू तेथे घेऊन या. नंतर काय करायचं ते आम्ही पाहून घेऊ.” गरजबंदने आपली योजना स्पष्ट केली.

“बा! काय लक्ष्मंत बोलला आहे पण!” एक मुलगा म्हणाला.

“हं! योजना आवडली ना? तुम्ही मुलं आमच्या सांगण्याप्रमाणे पागलात, तर नंतर आम्ही तुमचा छान सत्कार करू.” गरजबंद म्हणाला.

“लूप छान विचार आहे तुमचा पण नंतर तुम्ही लोक काय करणार?” समीरने विचारले.

ओठ चाबत बरा गप्प म्हणून नंतर गरजबंद म्हणाला—“त्यांनी जे काही केलंय, त्याचं उत्तर त्यांनाचचं मिळायला हवं की त्यांना आपल्या मुकुषांनी जन्मभर जाठबस राहिली! त्यांनी आमचं जे नुकसान केलंय, त्याबद्दल

आम्ही त्यांचे क्राण घेतले तरी कोणी चूक म्हणणार नाही. पण त्यांना बाळग टाकायचं मनात नाही माझ्या! आम्ही त्यांना कैद करून त्यांचं जहाज समुद्रात बुडवून टाकू अन् त्या बंधूभावांना गुलामांच्या बाजारात विकून टाकू. जिणे मारण्यापेक्षा त्यांना गुलाम म्हणून विकणं—ही बयाच होईल न त्यांच्यावर? काय?"

गुलामांच्या बाजाराचे नाच निघताच मुले मनातल्या मनात बाळगून गेली. इतक्यात गरलधरचा एक साक्षीदार जात आला आणि भानवाने म्हणाला—“सरदार, जहाज दिसलं!”

“वास्तव! आपसं जहाज लवकर त्या जहाजाजवळ येऊन जका, त्या जहाजा-

वरची माणसं नजरेत येताच आपण बऱ्ही मुलांच्या हाती देऊन खोलीत लपू या जा आता तू.” गरलधरने साक्षीदाराला पाठवून दिले.

बानधर गरलधर व मुलांनी जेवण उरकले आणि नंतर ते सर्व बाहेर आले. कांबून व्यापाऱ्यांचे जहाज दिसू लागले. बान्धाच्या वेगाने काही वेळ जहाज पुढे गेले आणि व्यापारी जहाजाजवळ पोचले. नंतर सरदाराच्या आज्ञेने पाण्यांनी यन्ही मुलांच्या हुकाळी केली अन् ते सर्व एका खोलीत लपून राहिले.

समीर जहाजाच्या डोलकाठीवर चढून बघा तऱ्हेने उभा राहिला की ते सगळे जहाज बोट नजरेत येईल. इतक्यात बापल्या बाच्यांच्या जहाजावरून एक सगुनी कायळा व्यापाऱ्यांच्या जहाजावर जाऊन बसताना समीरला दिसला. समीरने ओळखले की त्या कायळ्याच्या द्वारे अपूर्वने नवकीच काही सन्देश जहाजावरच्या प्रवाशांकडे पाठवला असला पाहिजे.

तोपर्यंत गरलधर नुसत्याच इकडे-तिकडे फिरत होता. आता त्याने काळा झेंडा डोलकाडीला बांधला आणि एकट्या हुकट्या असणाऱ्या आपल्या साक्षीदारांना खोलीत लपविला बघून जात तो समीरला म्हणाला—“ए पोरा, त्या जहाजातून येणाऱ्या

व्यापाऱ्यांना आपल्या जहाजावर आणावची जबाबदारी आता तुम्ही. पार पाडावची.”

समीरने तांबड्यात बसत फोडत उच्च आवाजात किचाळायला सुरुवात केली—“बरे वाचवा आम्हाला! वाचवा!”

हा ओरडा ऐकून व्यापाऱ्यांच्या जहाजावरचा एक भला दिसणारा व्यापारी बाहेर आला. त्याच्या दोन्ही बाजूंना त्याचे बलदंड गंगरक्षकही होते.

“या जहाजावर आम्ही सहा मुकंज आहोत. आमच्या मोठ्या माणसांना माऊन टाकून चाबे ठोक पळून गेले. आम्हाला वाचवा! वाचवा!” समीर ओरडू लागला.

दुसऱ्याच क्षणी व्यापाऱ्यांचे जहाज वाऱ्यांच्या जहाजाजवळ आले. त्या दोन बलदंड माणसांनी दोन्ही जहाजे जोडणारी एक मोठीशी कळी टाकली आणि त्यावरून व्यापारी आणि चार चांगली मजबूत माणसे समीरजवळ येऊन पोचली. व्यापाऱ्याने हळूच विचारले—“ते कुठे कुठे आहेत ते?”

समीरने इशान्यानेच ती खोली दाखवली अन् आपण मात्र उच्च आवाजात सांगू लागला—“महाराज, या! त्या खोलीत खून घोंडस मोक्यवान सामान शिल्लक आहे. चाबे चूकून ते इथेच सोडून गेले. बापण ते

सामान घ्या अन् कृपाकरून आम्हाला आपापल्या घरी पोचवा. इतक्या पुढे आम्हाला! बघा करा आनन्धावर-नहा राज? खरेच ते सर्व सामान तुम्ही घ्या. दाखवतो मी ते तुम्हाला. या एकडे!”

“बावळ नकोस! तुम्हा मुलांना बाव-बायलाच आणो बाहोत आम्ही!” असे म्हणत तो झटकन त्या बाकू बाच्यांच्या खोलीजवळ गेला आणि बापणी कबायच्या खातण खोलीचे चार बन्द करून त्याने बाहेरून कुकूप ठोकले. नंतर खिरकीसुन आत ओकवत त्या बाच्यांना सवेत करत तो व्यापारी म्हणाला—“नालायक, कुऱ्यांनी! आता तुम्हाला आपल्या करणीचं फळ

जोगायची वेळ आली आहे. माझ्याबरोबर चांगले पंचवीस भट्टे-कट्टे, मजबूत लोक आमच्या रक्षणासाठी आहेत. तुम्ही वने-कोभी जहाज सुटलीत, त्यातल्या प्रवाशांना आम्ही टाकून त्यांना जलवयाची किलीत. या पापाची शिक्षा आता जबर मिळेल तुम्हाला! पळून जायचा सुळीच प्रयत्न करू नका, नाहीतर तुमच्या जहाजासकट तुम्हाला जाळून टाकू आम्ही! आमच्या जवळ कित्येक पिशू तेथे आहे, तेव्हा जहाज जाळणं फारच सोपं आहे आम्हाला. आपलं भयं म्हणं असं वाटत असेल तर मुकाट वसूल रहा. जराही हालचाल केलीत तर खबरदार! उद्या या वेळी आपण किनाऱ्यावर पोचू. तोपर्यंत तुम्हाला कायका काहीही मिळणार नाही. हां, बोझं पाणी मिळेल प्यायला. पुन्हा एकदा लक्षात ठेवा, हुकूमचा प्रयत्न केल्यात तर माघ प्राण बघावून बसाल!

चाण्यांच्या खोलीची भग्न्यासाठी वहा तगडे लोक उभे राहिले. ते विसायलाच

अगदी जंगली कुठ्यांसारखे क्रूर दिवत होते! काही जगांनी पाच्यांचे जहाज त्यांच्या जहाजाची मजबूत बांधून धाकले होते. हे सर्व पाहून मूर्खाना फार आनंद वाटला. ती आनंदाने नाचू-बागडू लागली.

समीर खोला तेथे अपूर्वभ्या खोद्याला कायला, तेव्हा व्यापारी त्याला म्हणाला-
“बाळा, तू काय एका समुद्री कापळपा-कटून आम्हाला खेचेल विलाय? मला तर आपणचच वाटतंय!” आणि त्याने समीरची पाठ धोपटली.

“तो उल्लेख मी नाही पाठवला! आम्हाला वाचवायला आलेल्या एका दिव्य-पुरुषाने पाठवला हो.” समीरने सांगितले.

“अरे बा! दिव्य पुरुष?” व्यापाऱ्याला खाता वास्तव जाणवतं वाटते. “कुठून तो?”

“मला ते माहीत नाही. पण मी इतकं माग सांगू पाकतो की तो लवकरच आपणा-कडे जर येईल.” समीर म्हणाला.

दोन्ही जहाजे अपाटयाने समुद्रकिनार्या-कडे निघाली. (क्रमशः)

स्वाभिमानी अनन्त

हट्टी विक्रम पुन्हा त्या साडावाशी आला. प्रेत शास्त्री जतरवून त्याने आपल्या खांद्यावर टाकले आणि नेहमीप्रमाणे यौन धारण करून तो स्नानाची वाट घालू लागला. प्रेतात मूककाम करून असणारा वेताळ जाता त्याला म्हणू लागला-
“राजा, प्रत्येक वेळी पचयित होऊनही तू निराश होत नाहीस, माघं मला मोठं भावचर्य वाटतं पहा! तुका सावधगिरीची सूचना देण्यासाठी मी एक हुकित सांगतो. सुविध आणि कुशल असणारा प्रत्येक पाऊल हा सुसंकृत आणि निगर्ही असेलच, असा विचार करणं चूक होईल. तू आपल्या एकाद्या मित्र असणाऱ्या राजासाठी हे कष्ट करीत असशील तर तुका तावडतोब सावध व्हायला हवं! उदाहरणादाखल आपल्या अहंकारी आणि नरक स्वभावामुळे आपल्या सहपाठी आणि स्वाभिमानी बशा वनंतचा

वेताळाच्या गोष्टी

अपमान करणाऱ्या हरीश नावाच्या या राजाची गोष्ट ही तुला सांगतो गोष्ट लक्ष-पूर्वक ऐक म्हणजे तुम्हा हे श्रमही विचरल्या-सारखे वाटतील तुम्हा " इतके बोलून बेंताळ त्या हरीश राजाची गोष्ट सांगू लागला-

महेंद्रगिरी राज्याचा राजा श्रीधर याचा हरीश हा एकुलता एक पुत्र होता विद्यार्जनासाठी राजा श्रीधरने हरीशला चित्रवनात रहाणाऱ्या आचार्य विद्यानन्दा याच्या गुरुकुलात पाठवून दिले

हरीश तेच मोठ्या खंडा व अक्षतीत जाग्याकडे विद्याभ्यास करू लागला याच गुरुकुलात शिकणाऱ्या इतर विद्यार्थ्यांपैकी अनेक नावाचा विद्यार्थी हरीशला फार

आवड अन्तःत्या स्वाभिमानाची वृत्तीमुळेच हरीश त्याच्याकडे जास्त आकर्षित झाला होता दोघांच्याच चांगले मैत्री जमली अशी काही वर्षे निघून गेली एक दिवस आचार्य हरीशला बोलवून म्हणाले- 'बत्ता! तुला विद्यार्जेन आता पूर्ण झाले आहे तू आता राज्यातील परम जाऊन आपले राज्य सभाळ लोकप्रिय राजा बनून चांगले नाव मिळव बस इतकीच माझी तुझ्याकडून अपेक्षा'

गुरुजीबा आणि काही घडून राजधानीकडे परतताना अन्तःत्या गाव आलियत तेव हरीश म्हणाला-"मित्रा! ज्ञाना आपल्या वाटा निराश्रय हात आहेत तुम्हा विरह प्रलापारच दुःखदायक वाटणार आहे माझी आठवण म्हणून हा हार ठेव तुझ्याजवळ!

आणि आपल्या गळगालना त्रिघाणा हार काढून तो अन्तःत्या गळघात घालू लागला परंतु अन्तः तो हार घेईल तत्प्राप तो म्हणाला-"हा द्विधापेक्षा तुम्हा संश्लेष मला सहवाची! हा हार मला तका!

मानन्तर एका वर्षाभरानेच राजा श्रीधराने आपला पुत्र हरीशला वान राड्या-मिदक करवला आणि अशा तऱ्हेने हरीश राजा झाला

गुरुकुलात आपले शिक्षण संपल्यानंतर अन्तः त्या अशा नोकरीच्या शोधात

लागला जपनी बनकाम गावाच्या एका मॅठवा जमोवदाराकडे त्याला एक लहानशी नोकरी मिळाली अन्तःत्याने शिक्षण पहाता तो नोकरी तितकीशी योग्य नव्हती पण कालाच पांर सरावला तो प्रवेशा होता

अन्तःत्या पिशाचा वृद्ध मित्र विवनाथ एकदा अन्तःत्याकडे गेला आणि अनुनय-पूर्वक त्याला म्हणाला-"बाळा, तुला मान्यतेने आहे, की मी तुम्हा बाजारी असतो दिवसदिवस उदरनिर्वाह कठीण होत चाललाय मी एकदम की आपल्या देशाचा राजा तुम्हा मित्र आहे साह्या मुलाला त्याच्याकडून एकाही नोकरी मिळवून घेऊन मला मजत कर ना!"

अन्तःत्याने असा नादाला होता! शिव-नाथ या मला बरोबर घेऊन तो राजा वराशकडे गेला अन्तःत्याने विनतोवकून तरीत एक ला अन्तःत्या संन्यास नोकरी मिळी तमर हरीशान अन्तःत्याची नोकरी देली तेव्हा अन्तःत्याने सांगितले की आपण एकदम ठाकटाव बाहोत आपल्या नोकरी-वरही आपण एकदम खुश बाहोत!

मित्रन पंच्य मुलाचे नाव होते प्रशान्त या राजान्तरा जेव्हा नोकरी मिळाली, तव्हा अन्तःत्या राजाजवळ असलेल्या वज्रतबद्ध इतर लाकानाही कळाले

अन्तःत्या गावाचा वीरेश राजाच्या दरबारात काम करत अस. लाच घेत असताना त्याला एकदा राजाच्या अधिकाऱ्यांनी एकदल अन्तःत्याकडे जाऊन तो गेवावधा करू लागला-"अन्तः, आपण लहानपणचे मित्र ना? राजाकडे जाऊन या एक वेळीच मला माफी सांगला सांग ना! पुन्हा कधीही मी अशी चूक करणार नाही"

पण अन्तःत्याने त्याला साफ सांगून टाकले की-"तू अपराध केला आहेस तेव्हा आता त्याची शिक्षाही योग्य!"

ही गोष्ट राजाच्या कानावर गेली आणि आपल्या मित्राच्या या सद्बुद्धवापामुळे

राजाच्या मनातल्या गोष्ट्यांमुळेचा आदर दिगुणित झाला।

याच काळात श्रीकांत नावाचा एक मोठा व्यापारी वसाव अमलदारचे माळा आदि आपली अठरा कर्म देऊन त्याला धुणू लागला—“तुला माहीतच आहे, की आपल्या देशात कापसाची पेढास फार कमी ज्ञान आपल्या शेवटच्या राज्यात कापूस खूप विकतो. तेव्हा आपण जर तेथून कापूस मायात केला तर बरीच सोकना कपडा खूप कमी भावात मिळू शकेल या ज्ञानाच्या आगोतीसाठी मला राजाकडून स्वतः हवा आहे. तू जर याची व्यवस्था केलेस तर तुला स्वतःचा काहीही भविष्य

न वाचता माझ्याकडून अगत्या कायद्याचा थोडा हिस्सा मिळेल”

जरा विचार करून अनन्त म्हणाला—“तूच काम करू शकित आहस, ते चांगले कल्याणकारी काम आहे मला तुझ्या कायद्यातल्या हिस्सा घेऊन च नक पण हे देशकल्याणाचं काम करणं मी आपलं कर्तव्य मानतो. जेवर लेखच हरीशला भट्टन कामाचे महत्त्व पटवून देऊन अनन्तने श्रीकांतला कापसाच्या आगोतीचा परवाना मिळवून दिला

अनन्तनेही प्रामाणिकपणे जवळच्या राज्यातून कापूस मागवून मोठ्या प्रमाणावर कापड बनवून यत्न घेऊन स्वतःच मात विकायला सुरुवात केली. कापड स्वस्त विकूनही श्रीकांतला खूप फायदा झाला त्यासाठी जीवा जिझा अनन्तला देण्याचा त्याने खूप प्रयत्न केला, परंतु त्याने एक पेही स्वीकारली नाही आणि पुनःपुन्हा खागितीने की आपण परवाला मिळवून देण्याचे काम केवळ 'देशहिताचं कार्य' म्हणूनच केले. जरीत ही गोष्टही हरीशचचा कानी गेल्या

यानंतर अनेक लोकांनी येऊन आपापले नमूने करून घेण्यासाठी अनन्तकडे गेले. पण त्याचकडून काहीही नमूने मिळत नव्हतं. अशा रचनेतून

असत 'राजाशी मैत्री' चा बसा काही परिणाम होईन असे अनन्तच्या कधी ध्यानांमनही आले नव्हते

अनन्तचा मालक घनकामही अनन्तच्या वर्तनावहल प्रत्यक्ष म्हणून व एकत होताच अनन्तचा स्वाभिमान व प्रामाणिकपणा शामुळीत अनन्तवर फारच प्रसन्न होता त्याने अनन्तला आपला जावई करून घ्यायचा विचार केला

घनकामने हा प्रस्ताव अनन्तपुढे मांडला तेव्हा तो पदकन म्हणाला—“छ छ" हाफ करा. मी काही आपल्या मुलीच्या योग्य वर मळू. बश तज्जेन अनन्तने खूप टाळाटाळ करायला प्रयत्न केला.

परंतु घनकाम गंध रात्रिका लाडो. त्याने एकदा एक मेजवानी प्राय जित करून लग्नसंस्था स्थापन प्रसिद्धित न काला जामनवणवळ येजवानीच्या वेळा अनन्तला एका बाजूला घेऊन आऊन घनकाम त्याला म्हणाला—“अनन्त कर म्हणून महर जत—कड वराच करून मी देण लागतो. वेळवर दम हावी तसल्ये मळ मला खूप उदार झाला आहे. मला अनन्तने कळवय की राजा प्रला खूप कमी पोरने ठावठिकाण आहे. तू बरा तयारी भट्टन माझ्या साठी काही मरत मागता येन”

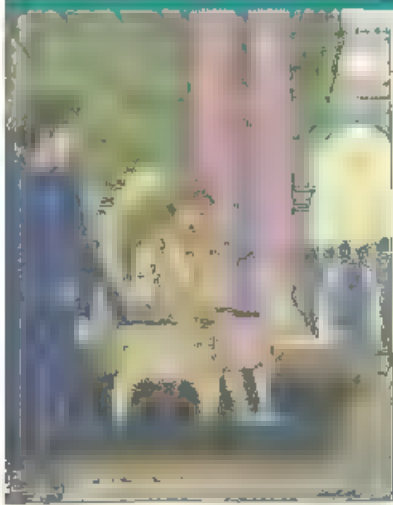
“वेळच्या वेळी कर भरण हे प्रत्येकाचं कर्तव्य असत! आपल्या अन्नचणी लागून तो वेळवर न भरण हे उचित नव्हे न? तेव्हा या माझल्यात, कृपा करून राजाकडे खबरदारी करायला सोबू नका मला!”

अनन्त उत्तरला

यावर घनकाम अनन्तला म्हणाला—“अनन्त! तूच व विषया शिवा यांना दर महिना बरत देण्याचा जी उपक्रम मला राजाशी मुख केला आहे, त्यात त्याच्याकडून हल्ली विरल होत नाही का? बश हे माज कळ काय त्याच्ये आहे?”

“या बाबत राजा हरीशची चुक समजा आहे. पण तुम्ही अत बापा, कि

त्यात तुम कोही म्हणून आपणही तशी चुक करायचो ना? अनन्त परखडपणे विचारले

आता हळूच हुमते मत्काम म्हणाला
अनन्त अला मंत्रवाताशाळे ज्येष्ठ लक्षाव्यात राजाचे काही गुंत हुरही आहेत. आपलं हे वीळण त्यांच्याकडून नक्कीच त्याच्या काती जाईल. राजाची चुक काढण्याच्या अपराधामुळे तुम्हा दोघांच्या मैत्रीत बिघाड होण्याची शक्यता आहे."

तुमचा राजाबद्दल नक्कीच पैरुसमज होतो आहे. माझ्या या टीकेतलं सर्व हुरीण नक्कीच ओळखलं आणि आपली

चूक मुघराला अनन्त आग्रविहारासान बोलवला.

ठीक आहे. एकदा यसाच राजाला भेटायला जाऊन अर्थ त्याच्या चुक्याशी वागण्यात काही परक झाला नाही तर तुमच्या पैत्रीतच मी मृत्युन करून देणं एवढं माग लक्षात ठेवू. हे कि तुम्हाला तर माघ तुम्हा माझ्या मुलाशी लग्न करावं लागेल काय? घनकाम म्हणाला

हा गोष्टीज अनन्त तगर हा ला दुसऱ्याच दिवशी तो हुरीशाला भेटायला गेलं पण त्याला पहाराच बोटलं लोख करत हुरीशाला बोलला- अनन्त, माझ्याक वामश्याचो टोकाटिपणी करणं इतका माठा झालास ह तू! तुझ्या लायकीच विचरत करतो मी जो मित्रप्रम अचरत आला त्याने चांगलं पांर केलेंस अर' अता पुन्हा कधी आपलं नाड दाखवायला येन नकोच जाऊ शकतस तू अत

अनन्त घनकामकडे परतला आणि काग वडले यांनी खरी हकीकत सांगत थं ये आपली पराक्रम कबूल केला; आणि दिल्या वचनाप्रमाणे घनकामच्या मुलीशी त्यान विवाह केला

इतकी गोष्ट सांगून संध्याकर वेतळ विक्रमराजाला म्हणाला- राजा आपलं लहानगी नोकरी असूनही अनन्त आपला

मित्र राजा हुरीश याच्याकडे स्वतःसाठी व पत्नीसाठी नदन सांगितलो नव्हतो. दुसऱ्याच कोणाच्या नोकरी देववण्यासाठी त्याने रात बरे जाड राखणी लाव घेणार माणस स्वतःच दोन थसूनही त्याला व चवपासासाठी तो राजाकडे गेल नाही व्यापारी श्रीकान्त हा पत्नीच्या विरहा बागला तगर असूनही अनन्त तो स्वीकारला नाही आणि हे सर्व माझ्या असतानाही राजाने अनन्तच्या नोकरीस सत्य ओळखलं नसेल, तर त्याचं जाणल काय बर असू शकेल? हा राजाचा एक का वाच मंत्रापा का विभरचक हो? माझ्या राजाकडे उत्तर मागत असूनही तू दयालू न होतस तेव मुझ्या मत्काम चं मुकडं लुकाडे होऊन पडतील"

उत्तरादाखल राजा विक्रम म्हणाला- लहानपणातूनच मैत्री अवघ्यामुळ अनन्त किती सरासिमानी व प्रामाणिक आहे हे राजा हुरीश सांगून हाता अतरवकी नीरा अण्दाव म मुला हावे पण स्वतः रांगलो नोकरी दय केल्ले अतन्त ने

मानले नसते हेही हुरीशाला पक्के ठाऊक होते म्हणूनच त्यान तसा वाहू प्रयत्न केला नाही राजाची असलेल्या त्याच्या मैत्रीचा स्वतःसाठी उपयोग करून घेण्यासाठी स्वर्गी लोक अनन्तवर दबाव आणण्यात असत अशा परिस्थितीतच राजाला अनन्त व अमोनतार मन्त्राण याच्यान त्या मैत्रीची हकीकत समजली लोकांच्या दबावापासून अनन्तचा बचाव व्हावा आणि जमीनदाराच्या कावई दमून अनन्त मुक्ती व्हावा, म्हणूनच राजा हुरीशने रागावण्याचे नाटक केळं या सर्व हेक कवीवक्त त्रासण्याला कबूल करावे लागलं का राजा हुरीशाने पविट्ट अट्ट न भूईल तो अखिल वृद्धिमान आणि अपार स्नेहशील आहे असेच विद्व होते

अता लहान वनर दिव्यामुळ विक्रम राजाचं शीत मग झाल, आणि वनाळ त्या प्रतापतु ताकडला अदभ्य ताऊव पहा त्याच साहाय्या प हांदर जाऊन लोका लागला

(कल्पित)

मूल स्वभाव

जमीनदार जममोहन एक नंबरचा कजूस माणूस होता. वेवसायानेसाठी कधी देखळान गेला, तर देवाना नारळ म्हणून पुजाऱ्याच्या घाळीत कधी पैसे टाकण किंवा जोड घ्यालयाच्या पुजारा काढी घेणं बघीरेस तो तो बिलकुल पयस करत बसे.

जमीनदाराचा कजूसपणा पुजारी बांगलाच ओळखून होता, त्यामुळे तो कधी तोंड उघडून जममोहनकडे काही मागतही नसे.

एकादा एका विशेष पर्वान्या दिवशी देखळान सर्वात पहिला जागाटा मस्त जमीनदार जममोहनच निघाला. 'अन त्या दिवशी बाळयें म्हणजे जममोहनने पुजाऱ्याच्या घाळीत एक पैसा दक्षिणाही टाकली.

एव इतक्या बांगलाच गबंजीची सुद्धाच एवच पैसा बक्षिणेने म्हाजी यशना पुजाऱ्याला दिवस द्याता. त्याला एव बसवता तो जमीनदाराला म्हणाला- 'आपणासारक्या बड्या माणसाकडून एक पैसा दक्षिणा घेणं मला अपमानास्पद वाटतंय. कुपा करून बांगजी एक पैसा टाका ना घाळीत.'

हे ऐकून जमीनदार चिडला. "बांगजी एवच पैसा टाकून पुन्हा हुडप्यांवा मुला अपमान मजो करावला." बघे म्हणून जममोहनने तो पैसा उचलून घेतला अजु देखून निघून गेला.

चादोबा पुरवणी-३५

पारलाची दबने.

महाकाली

२३	५६	९१	१३६	१७९	२१३	२५६	२९९	३४२	३८५	४२८	४७१	५१४	५५७	६००	६४३	६८६	७२९	७७२	८१५	८५८	९०१	९४४	९८७	१०३०	१०७३	१११६	११५९	१२०२	१२४५	१२८८	१३३१	१३७४	१४१७	१४६०	१५०३	१५४६	१५८९	१६३२	१६७५	१७१८	१७६१	१८०४	१८४७	१८९०	१९३३	१९७६	२०१९	२०६२	२१०५	२१४८	२१९१	२२३४	२२७७	२३२०	२३६३	२४०६	२४४९	२४९२	२५३५	२५७८	२६२१	२६६४	२७०७	२७५०	२७९३	२८३६	२८७९	२९२२	२९६५	३००८	३०५१	३०९४	३१३७	३१८०	३२२३	३२६६	३३०९	३३५२	३३९५	३४३८	३४८१	३५२४	३५६७	३६१०	३६५३	३६९६	३७३९	३७८२	३८२५	३८६८	३९११	३९५४	४०००	४०४३	४०८६	४१२९	४१७२	४२१५	४२५८	४३०१	४३४४	४३८७	४४३०	४४७३	४५१६	४५५९	४६०२	४६४५	४६८८	४७३१	४७७४	४८१७	४८६०	४९०३	४९४६	४९८९	५०३२	५०७५	५११८	५१६१	५२०४	५२४७	५२९०	५३३३	५३७६	५४१९	५४६२	५५०५	५५४८	५५९१	५६३४	५६७७	५७२०	५७६३	५८०६	५८४९	५८९२	५९३५	५९७८	६०२१	६०६४	६१०७	६१५०	६१९३	६२३६	६२७९	६३२२	६३६५	६४०८	६४५१	६४९४	६५३७	६५८०	६६२३	६६६६	६७०९	६७५२	६७९५	६८३८	६८८१	६९२४	६९६७	७०१०	७०५३	७०९६	७१३९	७१८२	७२२५	७२६८	७३११	७३५४	७३९७	७४४०	७४८३	७५२६	७५६९	७६१२	७६५५	७६९८	७७४१	७७८४	७८२७	७८७०	७९१३	७९५६	८०००	८०४३	८०८६	८१२९	८१७२	८२१५	८२५८	८३०१	८३४४	८३८७	८४३०	८४७३	८५१६	८५५९	८६०२	८६४५	८६८८	८७३१	८७७४	८८१७	८८६०	८९०३	८९४६	८९८९	९०३२	९०७५	९११८	९१६१	९२०४	९२४७	९२९०	९३३३	९३७६	९४१९	९४६२	९५०५	९५४८	९५९१	९६३४	९६७७	९७२०	९७६३	९८०६	९८४९	९८९२	९९३५	९९७८	१००२१	१००६४	१००९६	१०१३९	१०१७२	१०२१५	१०२५८	१०२९०	१०३३३	१०३७६	१०४१९	१०४६२	१०५०५	१०५४८	१०५९१	१०६३४	१०६७७	१०७२०	१०७६३	१०८०६	१०८४९	१०८९२	१०९३५	१०९७८	११०२१	११०६४	१११०७	१११५०	१११९३	११२३६	११२७९	११३२२	११३६५	११४०८	११४५१	११४९४	११५३७	११५८०	११६२३	११६६६	११७०९	११७५२	११७९५	११८३८	११८८१	११९२४	११९६७	१२०१०	१२०५३	१२०९६	१२१३९	१२१७२	१२२१५	१२२५८	१२३०१	१२३४४	१२३८७	१२४३०	१२४७३	१२५१६	१२५५९	१२६०२	१२६४५	१२६८८	१२७३१	१२७७४	१२८१७	१२८६०	१२९०३	१२९४६	१२९८९	१३०३२	१३०७५	१३११८	१३१६१	१३२०४	१३२४७	१३२९०	१३३३३	१३३७६	१३४१९	१३४६२	१३५०५	१३५४८	१३५९१	१३६३४	१३६७७	१३७२०	१३७६३	१३८०६	१३८४९	१३८९२	१३९३५	१३९७८	१४०२१	१४०६४	१४१०७	१४१५०	१४१९३	१४२३६	१४२७९	१४३२२	१४३६५	१४४०८	१४४५१	१४४९४	१४५३७	१४५८०	१४६२३	१४६६६	१४७०९	१४७५२	१४७९५	१४८३८	१४८८१	१४९२४	१४९६७	१५०१०	१५०५३	१५०९६	१५१३९	१५१७२	१५२१५	१५२५८	१५३०१	१५३४४	१५३८७	१५४३०	१५४७३	१५५१६	१५५५९	१५६०२	१५६४५	१५६८८	१५७३१	१५७७४	१५८१७	१५८६०	१५९०३	१५९४६	१५९८९	१६०३२	१६०७५	१६११८	१६१६१	१६२०४	१६२४७	१६२९०	१६३३३	१६३७६	१६४१९	१६४६२	१६५०५	१६५४८	१६५९१	१६६३४	१६६७७	१६७२०	१६७६३	१६८०६	१६८४९	१६८९२	१६९३५	१६९७८	१७०२१	१७०६४	१७१०७	१७१५०	१७१९३	१७२३६	१७२७९	१७३२२	१७३६५	१७४०८	१७४५१	१७४९४	१७५३७	१७५८०	१७६२३	१७६६६	१७७०९	१७७५२	१७७९५	१७८३८	१७८८१	१७९२४	१७९६७	१८०१०	१८०५३	१८०९६	१८१३९	१८१७२	१८२१५	१८२५८	१८३०१	१८३४४	१८३८७	१८४३०	१८४७३	१८५१६	१८५५९	१८६०२	१८६४५	१८६८८	१८७३१	१८७७४	१८८१७	१८८६०	१८९०३	१८९४६	१८९८९	१९०३२	१९०७५	१९११८	१९१६१	१९२०४	१९२४७	१९२९०	१९३३३	१९३७६	१९४१९	१९४६२	१९५०५	१९५४८	१९५९१	१९६३४	१९६७७	१९७२०	१९७६३	१९८०६	१९८४९	१९८९२	१९९३५	१९९७८	२००२१	२००६४	२०१०७	२०१५०	२०१९३	२०२३६	२०२७९	२०३२२	२०३६५	२०४०८	२०४५१	२०४९४	२०५३७	२०५८०	२०६२३	२०६६६	२०७०९	२०७५२	२०७९५	२०८३८	२०८८१	२०९२४	२०९६७	२१०१०	२१०५३	२१०९६	२११३९	२११७२	२१२१५	२१२५८	२१३०१	२१३४४	२१३८७	२१४३०	२१४७३	२१५१६	२१५५९	२१६०२	२१६४५	२१६८८	२१७३१	२१७७४	२१८१७	२१८६०	२१९०३	२१९४६	२१९८९	२२०३२	२२०७५	२२११८	२२१६१	२२२०४	२२२४७	२२२९०	२२३३३	२२३७६	२२४१९	२२४६२	२२५०५	२२५४८	२२५९१	२२६३४	२२६७७	२२७२०	२२७६३	२२८०६	२२८४९	२२८९२	२२९३५	२२९७८	२३०२१	२३०६४	२३१०७	२३१५०	२३१९३	२३२३६	२३२७९	२३३२२	२३३६५	२३४०८	२३४५१	२३४९४	२३५३७	२३५८०	२३६२३	२३६६६	२३७०९	२३७५२	२३७९५	२३८३८	२३८८१	२३९२४	२३९६७	२४०१०	२४०५३	२४१०७	२४१५०	२४१९३	२४२३६	२४२७९	२४३२२	२४३६५	२४४०८	२४४५१	२४४९४	२४५३७	२४५८०	२४६२३	२४६६६	२४७०९	२४७५२	२४७९५	२४८३८	२४८८१	२४९२४	२४९६७	२५०१०	२५०५३	२५०९६	२५१३९	२५१७२	२५२१५	२५२५८	२५३०१	२५३४४	२५३८७	२५४३०	२५४७३	२५५१६	२५५५९	२५६०२	२५६४५	२५६८८	२५७३१	२५७७४	२५८१७	२५८६०	२५९०३	२५९४६	२५९८९	२६०३२	२६०७५	२६११८	२६१६१	२६२०४	२६२४७	२६२९०	२६३३३	२६३७६	२६४१९	२६४६२	२६५०५	२६५४८	२६५९१	२६६३४	२६६७७	२६७२०	२६७६३	२६८०६	२६८४९	२६८९२	२६९३५	२६९७८	२७०२१	२७०६४	२७१०७	२७१५०	२७१९३	२७२३६	२७२७९	२७३२२	२७३६५	२७४०८	२७४५१	२७४९४	२७५३७	२७५८०	२७६२३	२७६६६	२७७०९	२७७५२	२७७९५	२७८३८	२७८८१	२७९२४	२७९६७	२८०१०	२८०५३	२८१०७	२८१५०	२८१९३	२८२३६	२८२७९	२८३२२	२८३६५	२८४०८	२८४५१	२८४९४	२८५३७	२८५८०	२८६२३	२८६६६	२८७०९	२८७५२	२८७९५	२८८३८	२८८८१	२८९२४	२८९६७	२९०१०	२९०५३	२९१०७	२९१५०	२९१९३	२९२३६	२९२७९	२९३२२	२९३६५	२९४०८	२९४५१	२९४९४	२९५३७	२९५८०	२९६२३	२९६६६	२९७०९	२९७५२	२९७९५	२९८३८	२९८८१	२९९२४	२९९६७	३००१०	३००५३	३०१०७	३०१५०	३०१९३	३०२३६	३०२७९	३०३२२	३०३६५	३०४०८	३०४५१	३०४९४	३०५३७	३०५८०	३०६२३	३०६६६	३०७०९	३०७५२	३०७९५	३०८३८	३०८८१	३०९२४	३०९६७	३१०१०	३१०५३	३११०७	३११५०	३११९३	३१२३६	३१२७९	३१३२२	३१३६५	३१४०८	३१४५१	३१४९४	३१५३७	३१५८०	३१६२३	३१६६६	३१७०९	३१७५२	३१७९५	३१८३८	३१८८१	३१९२४	३१९६७	३२०१०	३२०५३	३२१०७	३२१५०	३२१९३	३२२३६	३२२७९	३२३२२	३२३६५	३२४०८	३२४५१	३२४९४	३२५३७	३२५८०	३२६२३	३२६६६	३२७०९	३२७५२	३२७९५	३२८३८	३२८८१	३२९२४	३२९६७	३३०१०	३३०५३	३३१०७	३३१५०	३३१९३	३३२३६	३३२७९	३३३२२	३३३६५	३३४०८	३३४५१	३३४९४	३३५३७	३३५८०	३३६२३	३३६६६	३३७०९	३३७५२	३३७९५	३३८३८	३३८८१	३३९२४	३३९६७	३४०१०	३४०५३	३४१०७	३४१५०	३४१९३	३४२३६	३४२७९	३४३२२	३४३६५	३४४०८	३४४५१	३४४९४	३४५३७	३४५८०	३४६२३	३४६६६	३४७०९	३४७५२	३४७९५	३४८३८	३४८८१	३४९२४	३४९६७	३५०१०	३५०५३	३५१०७	३५१५०	३५१९३	३५२३६	३५२७९	३५३२२	३५३६५	३५४०८	३५४५१	३५४९४	३५५३७	३५५८०	३५६२३	३५६६६	३५७०९	३५७५२	३५७९५	३५८३८	३५८८१	३५९२४	३५९६७	३६०१०	३६०५३	३६१०७	३६१५०	३६१९३	३६२३६	३६२७९	३६३२२	३६३६५	३६४०८	३६४५१	३६४९४	३६५३७	३६५८०	३६६२३	३६६६६	३६७०९	३६७५२	३६७९५	३६८३८	३६८८१	३६९२४	३६९६७
----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

तेरा वर्षे वयाचा पदवीधर

मुक्त्याच वयाच्या बियायी आपण अनेक वातम्या ऐकल्या, तो हा मुलगा आहे. बालमुरलीकृष्ण जवटी! हा अमेरिकेत रहात असलेला एक भारतीय विद्यार्थी आहे आणि विद्यार्थ्याने आपला विक्रम प्रस्थापित केला आहे. अपूर्व बुद्धिमान या वास्तकाचा प्रमुख निष्ठास्थाने जीव शास्त्रातील पदवी वहाल केली ही पदवी भारण करणाऱ्या या मुलाच खर केवळ तेरा वर्षांचे आहे.

गेल्या से महिन्यात या विश्वविद्यालयाचा जी पदवीदान-समारंभ झाला, त्यात मुमारे बहा हजारे विद्यार्थी विद्यार्थिनींनी पदव्या ग्रहण केल्या, या समारंभात बालमुरलीकृष्ण जवटीचा एक विशेष 'बायोचा टॉर्न' देऊन गौरव करण्यात आला.

बालमुरलीचे आई-वडील बीचे ही आपल्या देशात अध्यापक म्हणून काम करीत आहेत. त्या हयांच्या श्रुत वधान बालमुरलीने कॅल्क्युलसची प्राथमिक सुने आरंभ्यात केली. मुलाच्या बुद्धीची प्रखरता

जवटाच वेताच आई-वडिलांनी त्याला हने प्रकाशे प्रास्तावून दिले.

बालमुरलीकृष्णने आपल्या वयाच्या आकराव्या वर्षी, आपल्या वयाने सहज यशाने माठा असलेला माठा जयकुण याच्या बरोबर 'एड्स' बर एक पुस्तक प्रकाशन करून आपण एक रेकार्ड गरम गिन केले. त्याच वेळी त्याने न्यूयॉर्क विश्व-विद्यालयात प्रवेशासाठी अज केवळ होत.

मुक्त्याच हसराख मधील एक युवक, जयराय हयां आपला डॉक्टरेटचा पतय लिहून जगातील सर्वात "कमी वयाचा डॉक्टर" म्हणून प्रसिद्ध झाला. आता याहून कमी वयात डॉक्टरेटची पदवी मिळवून इसराइलच्या या झोट्या डॉक्टरचे रेकार्ड मोडण्याचा बालमुरलीकृष्ण अशी प्रयत्न करीत आहे.

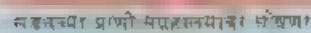
कालगतीच्या पुढे जालणाऱ्या या बाल-मेध श्री बालमुरलीला आपल्या प्रयत्न न राख मिळाने अशी आपण आशा करू या.

तुम्हाला माहीत आहे ?

१. शायकर म्हणजे 'शुभ्या' या शीव भारतीय कौणम्या पणिलेलाे लावला ?
२. समुद्री बीडा सारंगरीय पोच नसतो. मग ही कोण जवटी ?
३. टी.किडो बहुराखे ताब पुकी काय होत ?
४. इ. स. ३१२ मध्ये कॉन्स्टेंटिन चकवली मझाहाने एक दमिव पाण प्रस्थापित झाले, ते चौदाव्या सतकापयंत वाजून राहिले. ते साने कोणते ?
५. जगातील सर्वात मोठे रंगालय कोणते ?
६. मुटोबत खन्वला आदिवाला वेळा ति ययाचा दहन-विधि माफिकेत झाला तो राजा कोणता ?
७. शबनिळाच्या वाटकात सर्वात मोठे वादक कोणते ?
८. एका राष्ट्रीय ध्वजात त्या देशाचा नकाशा असतो, तो वेत कोणता ?
९. एन्डरेसच्या विखरावर पोचल्यावर एमर्षट हिमरी व तेमिवग लोक पांकी तिथे चार शंख रोवले. ते शंख कोणते ?
१०. हेनरी मार्शलने एका मंत्राचा शोध ठावला. त्याचा उपयोग पोस्टाची तिकिटे लावणाऱ्या मशीनच्या केला लागी. ते खर कोण ने ?
११. गॅलिलिओने सर्वात प्रथम कोयता शास्त्रीय भिदास झोडला ?
१२. कॅब्रिज विश्वविद्यालयाचा पदवीधर होण्यासाठी याझेयु राबिनने कोणत्या संस्थांचे अध्ययन केले होते ?
१३. गारुड सारण काठाराय पहिला अमेरिकेचा अध्यक्ष कोण ?
१४. न्यूजीला भुवनेश्वरीने एक प्रक्षिणा करायला किती वेळ लागतो ?
१५. एन्डरेस पर्वतारोह गिवायवर ६७९९ मीटर नसलेला खर नसलेलात ?

उत्तरावली

१. शायकर म्हणजे 'शुभ्या' या शीव भारतीय कौणम्या पणिलेलाे लावला ?
२. समुद्री बीडा सारंगरीय पोच नसतो. मग ही कोण जवटी ?
३. टी.किडो बहुराखे ताब पुकी काय होत ?
४. इ. स. ३१२ मध्ये कॉन्स्टेंटिन चकवली मझाहाने एक दमिव पाण प्रस्थापित झाले, ते चौदाव्या सतकापयंत वाजून राहिले. ते साने कोणते ?
५. जगातील सर्वात मोठे रंगालय कोणते ?
६. मुटोबत खन्वला आदिवाला वेळा ति ययाचा दहन-विधि माफिकेत झाला तो राजा कोणता ?
७. शबनिळाच्या वाटकात सर्वात मोठे वादक कोणते ?
८. एका राष्ट्रीय ध्वजात त्या देशाचा नकाशा असतो, तो वेत कोणता ?
९. एन्डरेसच्या विखरावर पोचल्यावर एमर्षट हिमरी व तेमिवग लोक पांकी तिथे चार शंख रोवले. ते शंख कोणते ?
१०. हेनरी मार्शलने एका मंत्राचा शोध ठावला. त्याचा उपयोग पोस्टाची तिकिटे लावणाऱ्या मशीनच्या केला लागी. ते खर कोण ने ?
११. गॅलिलिओने सर्वात प्रथम कोयता शास्त्रीय भिदास झोडला ?
१२. कॅब्रिज विश्वविद्यालयाचा पदवीधर होण्यासाठी याझेयु राबिनने कोणत्या संस्थांचे अध्ययन केले होते ?
१३. गारुड सारण काठाराय पहिला अमेरिकेचा अध्यक्ष कोण ?
१४. न्यूजीला भुवनेश्वरीने एक प्रक्षिणा करायला किती वेळ लागतो ?
१५. एन्डरेस पर्वतारोह गिवायवर ६७९९ मीटर नसलेला खर नसलेलात ?

चांदोबाच्या वातम्या

यस विग्रहान्तर्गत भवति।

^१ गतिरुक्तं स्वां दक्षिणं मण्डपत आत्मावरे ।

[illegible]

जादूचा कान

त्याने वल्लभ माये पाहिल तेव्हा समुद्रा-
मीन पाण्यात त्याला एका स्त्री दिवली,
त्याला वाटल ही स्त्री दुसऱ्या कोणाला
तरी बाजवीत असोळ जाणि तो आपली
घाट चाल लागला

“तुम्हारे बालकाल में मैंने तुम्हें पढ़ाया था—
“मैं तुम्हारे बालकाल में तुम्हें पढ़ाया था—

बाबर खो लक्षण झूठाका—“मला तर पोहता येत नाही जग माथे-राज्यात मी कसा येऊ शकेन?”

“तू मित्र नकोस. तू माझ्या पाठीवर बस, मी तुला सुखरूप राजापर्यंत घेऊन जाईन.” त्या स्त्रीने भाववासन दिले

दोमे ही जेम्हा शुद्धाभर धाण्यात पोषले
तेव्हा त्या स्थीने माशाचे खूप वेतले, तो
तुरुष माशाच्या पाठीवर बसला. मासा
सागर-राजाच्या महालाकडे निघाला. वाटेत
मासा तुरुषाला म्हणाला—“हागर राजा

एक कपानी लीकलस्य

जर तुला वहा वरदान देन लागला तर एक 'जादूचा कान' माग. तो जादूचा कान आपल्या कानात ठेवल्यास की सर्व प्राण्यांच्या भाषा तुला समजू लागतील."

सागर राजाने या तरुणाचे कान स्वागत केले. समुद्र-राजाचे काही दिवस अतिथ्य स्वीकारून आता तो घरी परत जायला निघाला. सागर-राजा म्हणाला—"छीक आहे आता मी तुला एक बर देऊ इच्छितो. माझ्या राज्यातील जी वस्तु तुला पसत पडली असेल, ती मागून घे."

तरुणाने मागणी केली—"मला जादूचा कान पाहिजे. मला दुसरे काही नको."

"या सागर राज्यात अकनूत असा जादूचा कान फक्त एकच आहे. तरी पण

तुझी इच्छा असली तर तो मी तुला देईन. जसं म्हणून सागर-राजाने एक कान ठेवला. जादूचा कान ठेवल्यानंतर मागून घेतला नि त्याला तरुणाला देऊन

सागर-राजाकड आला होता, त्या वेळी पाठीवर बसून तो समुद्र-किनारी परत आला. तो तरुण समुद्राच्या किनाऱ्यावर एकटाच बसला होता, एवढ्यात त्याला तो जादूचा कान ठेवला. त्याला

वाचून ते दोघ कण बोलत आले. ते म्हणत होते "खरं! म्हणून छीक आहे आता मी तुला एक बर देऊ इच्छितो. माझ्या राज्यात अकनूत असा जादूचा कान फक्त एकच आहे. तरी पण

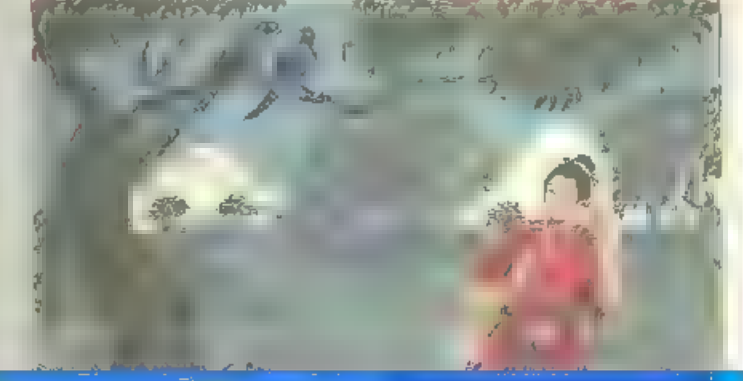
या पक्षा आपापसात मजून बाळून हात 'हो' मागण आपल्याला फार वृद्धि प्राप्त समजतात. पण मला हे मुळीच पटत नाही हे लोकांना पार करताना ज्या काळात पाय ठेवून जातात, ते कर सोन जात! पण हे लोक त्यांना साधा दगड समजून पुढे चालू लागतात."

तरुणाने एकच त्या तरुणाला फार फार वाटल. तो त्या नात्याजवळ गेला. तोही तो दगड उचलून बरोच मातीचे घर त्याने उरवून काढल. स्वच्छ सोन्यावर तो दगड सोन्यासारखा चमकू लागला. त्या क्षणे बाळून हात ठेवून हात

तरुणाने तो सोन्याची कीट आपल्या विमान घातली नि बराचकड जायला. तेथे का एवढ्यात दोन कावळे काव काव

करू लागले. पुन्हा तरुणाने आपल्या जवळील जादूचा कान ठावून कावळे काव म्हणत वाहेत ते समजण्याचा झेल केला. कावळे आपापसात म्हणत होते—"ही माणसं चूड मूर्ख आहेत. कुठून कुठून बैचांना बाळवण्यात आले. पण जमीनदाराच्या मुलीचा रोग काही बरा झाला नाही. जमीनदाराच्या घरावर जेव्हा नर्तक गेले बाँबल बेल, तेव्हा चुकून एक साप ही त्यात बाँबल गेला. विचारा उपाशी चालून चालला आहे. त्याला मोकल करून दुष पाजले तर जमीनदाराच्या मुलीचा रोग पटून जाईल!"

तरुणाला काढल बर काळ आपण हे संगळ ऐकले! तो बट जमीनदाराच्या घरी पोचला

तिथ वाहरच एका फलकावर लिहिलेले होते- 'माझ्या मलाच रोग निदान करून तिला जी बरा कराल त्याला वाहिर ले बलिष्ठ दिले जाईल.'

त्याने जमीनदाराच्या बरात प्रवेश केला नि म्हणाला- "जाजारी मुलीचा रोग की दूर करू शकेन! मला एक सचि द्याल?"

हे एकून तिथं जमलेले वैद्य उपहासाने हसू लागले. "बाभूई! आता पयले ज्या रोगाची परीक्षा करू शकलो नाही तो रोग हा आला दूर करणारा!" वैद्यांनी तरणाची टिंगल केली

पण जमीनदाराची गोष्ट वगळी होती अं कोणी मुलीचा रोग बरा करायला यईल त्याच तो स्वागत करान असे कारण काणाच्या हातात जाऊ अमल कसे समजणार?

तत्काल जमीनदाराच्या मुलीच्या खोलीत गेला नि तिच्याकडे पहात म्हणाला- "हा रोग नाही आप माहे! एका जीवाची हिंसा होत आहे. या बराच्या छपरावरील

गवतात एक साण बांधला गळला आहे विचारा उपासी मरतो आहे त्याला त बळ- तोच मुक्त करून दूध पात्रा नेव्हा या बापातून मुक्ति मिळेल

जमीनदाराने जमोज आपल्या मोकरीला बोलवला नि त्यांना छपरावरील गवत सोडायला मागितला छतावरील एका लाकडावर भरन उषमेला एक साण दिसला तो प्राण सोडण्याच्या वतात होता त्याला धनमुक्ता केल त्याला प्यायला दूध दिले दूध पिऊन साणचमर जिवंत जीव आला तो अमळ हालचाल करू लागला नि तिकड खोलीत खाटवर जाजारी असलेली जमीन- दाराची मुलगी हाठ उठून बसली साण आपल्या बाटेने निवून गेल्या जमीनदाराची मुलगी ठणठणेत बरी झाली

जमीनदाराला खूप आनंद झाला त्याने या तरुणाला आपली मुक्ती देण्याचे ठरविले यादामादान करून समारंभ पार पडला आनंदाने तो आपले दिवस घालवू लागला

योग्य गुरु

प्राचीन काळाची गोष्ट आहे भागवत नावाच्या एका सावकाराला बऱ्याच वर्षांनंतर एक मुलगा झाला त्याच गव ठवण्यात आज दीपक दीपक म्हणजे भागवत सर्वस्व होत दीपक दिसायला फार पुरेले होते भागवत विचार केला दीपक साठी एकादा योग्य गुरु पाहून त्याला सर्व विद्यापारंगत बनवावं! पण असा सनध गुरु कोठे मिळणार? भागवत यासाठी विचार करू लागला

दीपक मोठा बुद्धिमत्त आणि चलाख होता एकदा एकादी शोष्ट एकली को ती तो विसरत नसे आपल्या वयाच्या मानान तो अधिक बुद्धिमान होता माझ्या अन्तुघाची माणसाप्रमाण प्रश्न विज करायला त्याच्या पदवाची उत्तर देणं भागवता नवत नसे अन्य कोणी हे सहज त्याच्या प्रश्नाची उत्तरे देऊ शकत नसे, अशा बुद्धिमान

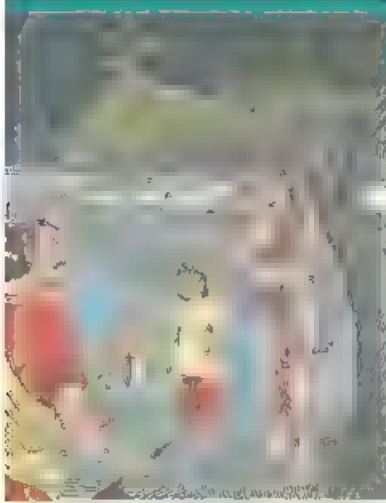
मुलाला एकादा सामान्य गुरु मिळाला जर त्याचा काय उपयोग? म्हणून भागवत प्रयत्नपूर्वक गुरुचा शोध करू लागला. त्याच गावात एक मुदकुन होतं पण भागव- तला अंगठे माहीत होतं की दीपकला शिकवण्याची वैश्विक ताकत तेथील मुदकुन माही

तपून होत कोलावर एक भाग होतं शिलापीठ. तेथे कर्मठ नावाच्या एका गुरू गुरूने चाखवलेले एक गुरुकुल होते अनेकांनी हाणितलं की तेथील कर्मठचे शिष्य बांगले प्रतिभासंपन्न आणि कर्तबगार म्हणून प्रसिद्ध आहेत पण भागवता एक शका होती

जर कर्मठ लोकांवर एक महान् गुरु असेल तर तो मा छोदया गावात का राहिला असता? भागवताला त्याला देऊन देऊन काय वेळ शकणार? जर तो खरेच महान असेल

तर त्याने म्हणत जायला हवें नि भरपूर कमाई करायला हवी तरी पण एकाद्या दरच्या शहरातील गुरुकुलात दीपकला पाठवायला ही त्याचं मत तयार वळत कारण मुलाचा तिरहु सहन करण भार्गवला शक्य नव्हत

भार्गवच्या मनात एक विचार आला. इतके लोक उभा असो कर्मठच्या गुरुकुलाची प्रशंसा करतात त्याअर्थी सगळीच कशी खोटी असू शकेल? त्याने विचार केला- एकदा आऊन प्रत्यक्षच सगळं पाहून याच. एक शुभ-मुहूर्त पाहून गुरुला भेटीसाठी काही द्रव्य बराबर घेऊन आपल्या मलासह भागाव शिलापीयाच्या गुरुकुलाकडे निघाला.

त गुरुकुलात पोचत गेल तेथे १५ रागा ठा हे ग

गुरु कर्मठ स्नान करण्यासाठी मलावा बर सोलल हातें गुह्यनी आणि त्याच्या मुलांनी भार्गवचे यत्नांचित अगत्य केल भार्गवला पार खतोप आटा

गुरुदर्शनासाठी ललावावर जाण्याचं भागल डकला भार्गव प्रदक्षिण केला, तेव्हा कर्मठचा मोठा मुलगा आणि म्हा वरिचा त्याचा तातु अस तलावाकडे निघाल ते तेव्हा तल वन सोच डल तेव्हा गुरु कर्मठ निना रावर वगत भूच भेताता हिलल भार्गवन गुरुला आदरापूर्वक नमस्कार केल नि बाजूला उभा राहिला.

काही कुशल-प्रश्न झाल्यानंतर भार्गवन गुरुला विचारले-“गुरुवर, दोन काम माग मागेली आपल्यात गुह्यनीच अधिक गह्वरच्या वाटली? दोन्ही एकमत गा पुन आहेत

गुरुने उत्तर दिले “तुझे ताहा दाह्या म्हत्वाचे आहेत, हा नसला तर तां माहो, नि तौ नसला तर हा माहो!”

बळठव असलेल्या गुह्यच्या तातवाला उद्वाून भार्गवने विचारले माळ, जागृत काय बोलले ते तुला समजत का?”

सहा वर्षांचा मुलगा म्हणला “का माहो? तुम्ही माजीबांना विचारल की

विचारापेक्षा राव अधिक म्हत्वाची का? बाजूला म्हणाल-दोन्हीचे म्हत्त्व आहे भार्गवन पुन्हा गुरुला विचारलं-“जर सपूर्ण दारा आहेत, तर आपल्या मारख्या वृद्धाला सह व्यातच इतके परिश्रम करण्याची काय आवश्यकता आहे?”

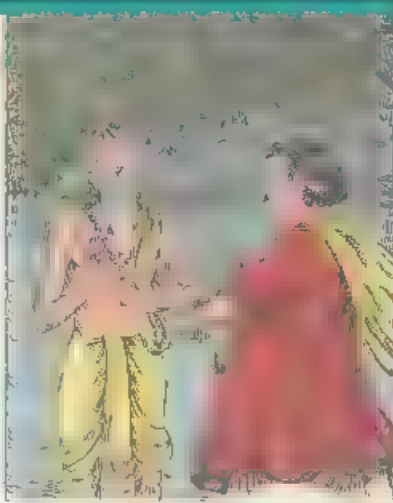
गुरु कर्मठ म्हणाले-“माझ्या जन्मानंतर, मल्ल पुन्हा जन्मलेले इतीष सुरक्षित आहेत मा काय हरकत माहे?”

भार्गवन आता कर्मठच्या मुलाला विचारल याचा काय बर बरे? की काय विचारल नि तुझ्या वडिलांनी काय उत्तर दिले?”

गुरुच्या मुलाने उत्तर दिले-“आपण पाह्य वडिलांना विचारल की या शिथिर कृत दसत्या वृद्धावस्थेत आपण इतके परिश्रम का करीत माह्यात? रावर वडिलांना समितल की त्यांची बत्तीशी घडवाफट आहे, याची प्रकृति उत्तम आहे. म्हणून ही थंडा सहन करण्याची ताकत त्यांच्यात आहे!”

मातलर भार्गवन पुन्हा कर्मठला विचारल “म्हाराच नेहमी घर वाढून तु उभारणार किती आहेत?”

“असल काम करून सोडून देणारे चार आहेत! जना त्यांच्या बाजूचे अन्य लोक हे काम करीत आहेत!” कर्मठन उत्तर दिले.

याच स्पष्टीकरण ही गुरुच्या मुलानेच दिले-“आपण विचारल की आपल्या घरात मुळे किती आहेत? आणि वडिलांनी सगिणल की त्यांना चार बूळे आहेत नि अनेक तामबडे!”

आता भार्गवन गुरुला विचारले-“गुरुदेव, आपण नित्य कांतिकन्याला घेऊन येत असाल? ही गोष्ट सरी आहे?”

कर्मठ म्हणाले-“ताही, कांतिकन्याला आणले असतं तर सर्व वस्त्रादूषणे सोडून घायला लागली असवी. म्हणून माझा आपल्या कन्येवरच विश्वास आहे आम्हाला तेवढीच पुरे!”

गुह-पूजाले त्याचा अर्थ सांगितला-
'आपण प्रश्न विचारला की गुहनी कर्ज काढून घेऊन आणताय का? पिताजींनी उत्तर दिले-नाही, आपल्या प्राप्तीतच ते सर्व व्यवस्थित भागवतात!'

पण आणखी एवढ्यावर खूप बसला नाही. त्याने विचारले-"कल्पवृक्षाचा आधार बसलेला बरा. जशी काही घडून बसणं ठीक आहे का?"

गुह कसं ठेवले उत्तर दिले-"काहीशिवाय कल्पवृक्ष तरी कसा राहील? काही काही एकत्र येऊन जी हातू बनतो त्यानेच तर स्वच्छतेचे काम होते ना? आणि स्वच्छता हे लक्ष्मीचं मूळ आहे!"

गुहपुत्राने याचा अर्थ सांगितला-
"कोणत्याही मावाला राजाश्रय मिळाल्या वाचून राहणार नाही. मी घर गावाकडे कुलेक्ष केले तर गावाचा उद्वार कोण करणार? सर्व सुशिक्षित घातवासी एकत्र आले नि त्यांनी गावाची प्रगति प्रवृत्त आणेली तर राजाश्रय का मिळणार नाही?

आस्त्या प्रश्नाचे माझ्या पिताजींनी हेच उत्तर दिले आहे."

एवढ्यात गुहनीची तीन वर्षांची नात बाबत पळत तत्तावापशी आली मस्तान तिने मागेबागेवर प्रश्नांचा वर्षाव केला

मुलीच्या प्रश्नांनी आकर्षित होऊन भार्गवने विचारले-"बेटा, मी एक प्रश्न विचारतो तुला त्याच उत्तर देशील?"

चिमुरडी सडपा आवाजात म्हणाली-
"मग विचारा की?"

'मौन रहाण्यासाठी काय वेळ पाहिजे?' भार्गवने विचारले

"खूप मागह-बिगा केला पाहिजे"
म्हणून चिमुरडी परत फिरली नि तिने घराकडून धूम टाकली

सर्व जण हेसू लागले भार्गवला बोटे आश्चर्य धाटले. निःशंक होऊन तेच न आपल्या मुलांना कसं ठेव्या गुहकुलात दाखल केले. कालांतराने शीपक मोठा विद्वान बनला. त्याने आपल्या कुटुंबाची कानि दीपकाप्रमाण दाही दिशाना पसरवली

रावणाच्या आज्ञेनुसार प्रहस्ताने हनुमानाला काही प्रश्न विचारले हनुमानाने उत्तर घायला सुकवात केली-

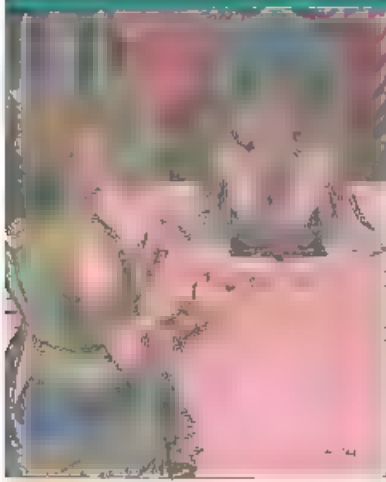
"राजसराज रावणाला श्रवण पाहण्यासाठीच मी अशोक-वनाचा वृक्ष केला। तरी पण माझी दृष्टा पूर्ण झाली नाही. बलिष्ठ राजांशी माझ्यावर हल्ला केला। आपले संरक्षण करण्यासाठी मला त्यांच्याशी युद्ध करावं लागलं. ब्रह्मदेवाने मला वरदान दिलेच असल्यामुळे मी कोणत्याही बंधनात अडकलो नाही। मुम्हाला पावला याच म्हणून मी ब्रह्मास्त्रात बंदी झालो हे खर आहे. महापराक्रमी रामाचा मी दूत आहे। मला एक राजकाय तुझ्याकडून सांभायचं जबरदस्तीने पकडून ठेवणे तुला योग्य आहे. आपल्या कान्याणासाठी मी जे सांगतो

आहे, ते नीट ऐक। जप्या जापल्या पायवर बोंबा पावून बंसील।

सुप्रोवान मला आज्ञा दिली की मी त्याची सुवालो तुला कळवावी आणि तुझ कुशल-क्षेम विचारामे. सुप्रीवाने रामाला सीतेचा शोध करण्याचे अमिन्वचन दिले, आणि त्यासाठी चारी दिशाना वानरराना पाठवले. त्यांपैकीच मी एक आहे, मी वायुदेवाचा मुलगा आहे, माझं नाव हनुमान। शंभर वीषणांचा समुद्र पार करून मी सीतेचा शोध घेण्यासाठी इथे आलो तुझ्या ताब्यात असलेल्या सीतेला मी पाहिलं आहे। तू धर्मशास्त्र पावलोस एकादा स्त्रीला जबरदस्तीने पकडून ठेवणे तुला योग्य नाही. राम-लक्ष्मणांचा प्याच्यावर कोव

आहे असा कोणी ही त्रिलोकान सुझाने राहू शकणार नाही हे सर्व तुला समजून सांगण्याची आज्ञा सुघोवाचे भला दिली आहे. ही सोतेला पाहिलेल आहे आता तिला घेऊन जाय हे रामाच काम आहे ते ते कस करतील हे मला माहीत नाही मी मनात आणले तर सगळ्या लढेचा विजयस करू शकतो. पण याला रामाची परवानगी पाहिजे. वानर सेनेसमोर स्थान अशी प्रतिज्ञा केलेली आहे मी सीनेच जपहरण करणाऱ्याचा वध ही स्वतः करील ही शीता मुझ्या मृत्यूला कारणभूत होणार आहे हे सत्य नोंद समजून घे आता आपल्या संरक्षणाबाबत विचार कर. मी मानव नाही

नि राक्षस ही नाही म्हणून कोणाची ह नानू न चंता मी सत्य-कथन करीत आहे रामाच्या हातून तुला कोणी बाचवू शकणार नाही "

निर्भयपणे हनुमानान जेव्हा हे निवेदन केले तेव्हा रावण अतिशय शत्रुतेने जोरठसा- 'डाग करा या वानर हनुमानाला, फार बटवट करतो आहे याला चांगली अदक बडबळी पाहिजे "

तेव्हा बुद्धिमान विभीषण रावणाला म्हणाला- लकाधिपते हनुमानाला मारण रावणधर्माच्या विरुद्ध होईल लोकाचारानेच विपरीत कस काही न करणं बरं आपला क्रोध आवरा. दूताला योग्य अशी शिका मालां व्हावी "

पण रावणाचा राग जरा ही कमी झाला नाही तो विभीषणाला म्हणाला- "हा चानर पापी आहे, पाण्याला मारण्यात काही पाप नाही "

विभीषणाला हे पटल नाही तो पुन्हा सांगू लागला- "अनुमची वयोवृद्ध लोकांना शिकारस आहे की काही ही शाळं तरा तरी दूताला मारू नये दूताला योग्य जनक प्रकारच्या शिजा सांगितलेल्या आहेत त्याला विकलांग बनविला येईल आवकाचे फटकारे मारता येतील, त्याच्या डोक्याज मूडश करता येईल, त्याला डाग देता येईल.

चांदोरा

पण कोणत्या ही मारणास दूताला मारून टाकण्याची शिजा सांगितलेली नाही मुझ्यासारख्या धैर्यशाली राजाने आपला क्रोध आवरला पाहिजे. याला मारून टाकण्यामुळे आपलं काय प्रयोजन सिद्ध होणार आहे? ज्याची माला इथं पाठवणं त्यांना मारून टाकलं पाहिजे हा जे काही कोलतो आहे ते त्याचे स्वतःचे विचार नाहीत याला सोडून अन्य कोणी समुद्र पार करू कलेल असं मला वाटत नाही. म्हणून याला मारण्याऐवजी राम-लक्ष्मणांना इथे बाळवून त्यांच्याशी युद्ध करणं बरं. राज्यशी लढून विजय मिळवला तर त्रिलोकात तुम्ही कीर्ति पसरेल! सर्व लोम तुला नावाजतील "

माता रावणाला विभीषणाचा उपवेश पसत पडला. त्याच्या सूचनानुसारच सर्व काही करणं योग्य असं त्याला वाटल म्हणून रावण म्हणाला- "तू जे काही सांगतो आहेस, ते सर्व बरोबर आहे. दूताला मारणं जरा अपराधच आहे. म्हणून याला एक शिक्षा करू या. वानरांना प्रिय असले त्यांची क्षपटी. याच्या क्षपटीला आग लावून याला सोडून देऊ या "

रावणाने आज्ञा दिली "याच्या क्षपटीला आग लावा. त्याला शहर भर हिडवा, चौका-चौकात हे प्रदर्शन पाहू या. "

राक्षसांनी जुने-फाटके कपडे बाणून हनुमानाच्या क्षपटीला गुंडाळले. त्याच्यावर तेथे ओतलं नि ती पेटवून दिली

ते जस-जस हे मगळ करीत होते, तस-तसा हनुमानाचा राग जंगलातील वणव्या-प्रमाण भडकत होता. अग्निज्वाळांनी लपेटलेली आपली संपूट मार-मारून त्याने काही राजसोना घरासाठी केले.

लक्ष्मीक मुक्तीचा, बुद्धीचा नि स्थिरांना जेव्हा समजले की हनुमानाच्या शेपटीला लाग लावली गेली आहे, तेव्हा ते मोठ्या उत्साहाने आणि आनंदाने हा समाचार पहायला रस्त्यावर गोळा झाले. सर्व राज-सांनी मिळून हनुमानाचा पुन्हा एकदा बोवले नि त्याच्या बरोबर चाकू लावले. आपली शेपूट जळण्याची भीति नसल्यामुळे हनुमान न बाबरता त्याच्या मागे पाल-

भागला. रकवळी तो आपल्या छांटाचा रूपात होता.

राक्षसांनी संध फुकीत बोल-नगारे माजवीत हनुमानाची लका भर वरात काढली. अस हिंस्र वसताना हनुमानाने काही मोक्याच्या वास्तु हेडन ठेवल्या. हनुमानाचा हिंस्रता असताना लोक 'हेर म्हणून त्याचा परिचय देऊ लागले.

राक्षसिणीकडून सीतेला समजल की हनुमानाच्या शेपटीला लाग लावण्यात आली आहे. तिच्या फार दुःख झाले तिने अग्निदेवाची प्रार्थना केली की यामुळे हनुमानाचा काही झुजा होऊ नये.

सीतेला दुःखी झालेली पाहून सरमा भूषाची-"सीते! त्या वानराबद्दल तू काही काळजी करू नकोस तो मोठा महात्मा नि महापराक्रमी आहे. आपल्या मागे लागलेल्या राक्षसांना मारून टाकून या वधोपकरण त्या बराबर उठवा. मारीत त्याच्या अंकेला जाळून टाकणार आहे तो, जरा पहा तर तिकडे!"

सरमा म्हणाली ते बघदी संपूर्ण सत्य होत. हनुमानाने 'संक्षमता' शिक्षा देण्याचा विचार केला. त्याने आपले शरीर इतकं छांट केले की सगळी बघत गळून पडली नि तो मुक्त झाला. मग त्याने आपले शरीर पुन्हा वाढवले आणि नगरीच्या प्रवेश-

द्वारावरील लोह-गडा हाती घेतली, तिच्या साक्षान आपल्या मागे लागलेल्या अनेक राक्षसांचा त्याने जंगलाच समचार घेतला. आता त्याच्या मनात सारी लका घेतून दण्याचा विचार आला. आपला जळरी झपूट घेऊन या बराबरून त्या बराबर उठवा. मारू लागला च एकेक घर घेतून देऊ लागला.

सर्वात अगोदर त्याने प्रहस्ताच्या बराळा लाग लावली, अग महापावसाच्या बराबर उडी मारली. ते घर घेतून पुढ त्याने शुक, वक्रवर्ध, सारण, इंद्रजित, जंबूमाळी इत्यादि राक्षसांच्या घरांवर उठवा. भारता आणि कमरा, त्यांची घरे घेतून दिली. हनुमानाने फक्त विमोघणाचे घर सोडून दिले. राक्षसांची कवळ घरेच नव्हते, तर त्यातील सर्व धन-संपत्ति जळून झाली. शेवटी हनुमानाने राक्षसांचे घर ही जळायला कमी केले नाही.

रावणाला भिडले असलेले अग्नि आणि वायू यांनी निर्भय होऊन आपला संपूर्ण प्रताप दाखवला. घरातील शोण्या-चांदीचे दागिते सर्व काही वितळून गेले. मोठ-मोठ्या इभाऱ्या घेतून मग त्याने हे अस्त-कांड करी. शांडवाचे ह राक्षसांना समजना त्यांना अशी ही शक्ती आली की स्वतः अग्निदेव तर या वानराच्या रूपात अवतरले.

चांदोबा

नाहीत! अनेक राक्षसांनी त्या कमीत आपले आत्मार्पण केले. अतिसुंदर लका-नगरीने आज भयानक रूप धारण केले. राक्षसांची व्यथा सर्व आकाशात दृग्गमली.

आता हनुमानाचा क्रोध शांत झाला. त्याचा संतोष झाला. ज्या कायमिरी घर तो येथे आला होता, ती पूर्ण झाली होती. अशाक-वन उध्वस्त झालेले होते. अनेक राक्षस मेलले होते. लका नगरीची जळत राख झालेली होती. आता हनुमानाने समुद्राजवळ बसून आपली संपूट पाण्यात धुवून भाग घेऊन घेतली.

हनुमानाला पश्चात्ताप झाला की त्याने लका जाळली हे बरे केले नाही. मगळी

लंका जळून गेली, तर सीता सुरक्षित नसेल ना अशी त्यांच्या भीति वाटली. जर सीतेला काही अपघात झाला असेल, तर इष्येच आत्मापांश करव्याचा त्यान विषय केला. पण त्याच्या मनात एक विचार आला. ज्या अग्निदेवाने त्याची खंपूट बाळगली नाही, तो सीतेला कसा चोका वेईल? तो क्षिपा वृक्षावळ गेला, सावळाकी वसलेल्या सीतेला त्याने नमस्कार केला आणि म्हणाला- "भाते, माझं माग घोर, तू ज्वाल आहोस!"

सीता त्या म्हणाली- "हनुमान, तुझे बल व धैर्य, बाकी कधी प्रशंसा करू? या सर्व राक्षसांना पाहून, तू एकटा मला

रामाकडे घेऊन जाऊ शकतोस] पण रामाने स्वतः यावे आणि झडूचा परामर्श करून मला सोडवून घेऊन जावे हेच योग्य होईल, म्हणून तू रामाचा तसे सांग "

'भाते तुला त्याबाबत जरा ही शका नको. राम अवश्य येतील आणि तुला घेऊन जातील असे सांगून हनुमानान सीतेचा विरोध घेतला. तो अरिष्ट नाकाच्या पर्वतावर चढला आणि समुद्र पार करून बाव्यासाडी त्याने आपले शरीर विशाल केले. आपल्या पायांनी अरिष्ट पर्वताला एक गोरदगर घक्का दिला. ति तों हवत उडाला हनुमानाच्या हा वळक्यामुळे अरिष्ट पर्वत थर थर कापू लागला.

हनुमानून वाट काढीत तो समुद्रावर उडू लागला. समुद्राच्या तिसऱ्या बाजूला महेंद्र पर्वत दिसताच त्याने सिंहनाद केला. उद्दिग्धपणे हनुमानाची वाट पहात बसलेल्या अंगद व त्याच्या सहकाऱ्यांनी तो नाद ऐकला. त्यांच्या आनंदाला काही पागवार राहिला नाही

तेव्हा ज्ञानवान वानरांना म्हण ना: "हनुमान आपले कर्तव्य यशस्वीपणे पार पाडून जाऊला दिसतोय, अभ्युषा तो असा जयघ्वनि करणार नाही ' हे ऐकून वानरांना अतिशय आनंद झाला. हनुमानाला पाहण्यासाठी ते पर्वतावरील वृक्षांवर चढून बसले

हुल्ल भेगाच्या हनुमानाक पाहून त्यांनी वृक्षाच्या कांडा गदगद होऊन वल्या.

पाहता पाहता हनुमान त्यांच्याजवळ पोचला आणि म्हणून पर्वतावर उतरला. सर्व वानरांनी आनंद व अतिशय उत्साहाने त्याला घेरून हनुमानाला खाण्यासाठी त्यांनी कंदमुळे आणि फळे गोळा केली. हनुमानाने जाबदान, जंगल नि सर्व पोरामोठ्यांना नमस्कार केला. तोंड उघडताच बोवक्यात हनुमानाने सांगून टाकले- 'मी सीतामाईला पाहून आलो!' हे ऐकून सर्व वानर कार खुश झाले. काहीनी जोर-जोरात जपरोप केला. काही वानरांनी त्या आनन्दोत्साहात आपल्या शोपट्या अमितोवर आपटल्या.

हनुमानाने पुन्हा एकदा खनीना सांगितले- "मी सीता मातेच दर्शन घेऊन आलो!" आणि पुढे अधिक न बोलता तो चुप बसला.

हेव्हा जंगल हनुमानाक म्हणाला- "हनुमान, शंभर वानरांच्या अंतराचा

समुद्र हाव्या पार केलास तुझा वराकमाळा काही सोड नाही दुसऱ्या कापाला हो हे क्षय नाही तुझा राज भक्ति ही असामान्य आहे! व मज मदत हे माग्य आहे की तू रानाच्या पानि सीतेला पाहून आलास. काळा राम चे सीता-विवाहाचे दुःख कमी होईल."

हनुमान, जंगल व जांबवान मंदिर पर्वतावर बसलेले होते. चारी दिशांना अन्य दगडांवर वाळीचे वातर कमल लंकेत काय काय घडले हे हनुमानाच्या तोंडून ऐकण्याची खनीना उत्तुकता होती. वानवाने हनुमानाला विचारले 'पुन, तू सीता देवीला कसं सोधून काढलस?' तिचे प्रकृत कसो आहे? रावण तिच्याशी कसा व्यवहार करीत आहे? सगळं सगळं आम्हाला साग, मग आम्ही काय करायचं त ठरवू. तू जे काही पहिलस ते असल्या तसं आम्हाला सांग. त्यांतील रामाला काय सांगायचं काय सांगायचं नही याच बत आम्ही नंतर विचार करू."

चांगल्याशी वाईट

प्राचिन काळची गाष्ट आहे. मुदीलपुर नव मोतीराम गावाचा एक परोब शतकरां रहात होता. रथाच स्वतःचे घर नव्हते, एकाच छोट झन हो त्याच्याजवळ नव्हत कोणाची तरी चार बिच जमोन खडान घेऊन ती शेती करीत वसे. मोतीराम ति पाचा बायको मृनिया बांना जेण काढून सण साजरा करायची सदैव लागली. मुदीलपुर मधल जनक लोकांकडून मोतीरामन वज घेऊन कुलाच कले परत देण्याच नाव ताढो.

एक दिवशी मृनिया मातीरामला म्हणाली- वर काही मनुजन मजरा करता करता नाकी नऊ येताहेत आपलं स्वतःचे न पन न घन! आता म्हणणं एका, कीडून तरी शंभर रुपये मिळवा आणि साहजान जाइन ती रक्कम माझ्या पोरल्या शानाच्या हाता वी ना हो रक्कम कुण का तरी

लाच म्हणून ईईल आणि तुम्हाला एकादी नोकरा मिळवून घेईल. मग दरमहा मिळणाऱ्या धेतनातून आपण आरामात दिवस वाडू."

मातीरामला बायकोचा सल्ला धोय वाटला. हातात तर फुटकी कवची नव्हती, तरी पण छोट नगटे बायदे करून एकाकडून शंभर रुपयांचे नवे कर्ज मिळवले मोतीरामन. आणि मग ही रक्कम घऊन जंगलाच्या जाजूच्या रस्त्यात तो शहराकडे निघाला दुर्भाग्य! जंगलात खोरांनी मोतीरामला पकडले, त्याच्या जवळचे शंभर रुपये काढून घेतले आणि त्याला कंही मतवून घऊन थळ खोरांनी मातीरामला आपल्या सरदारपुढे बाखल केले. सरदाराने मोतीरामला आपला सेवक बनवले आणि रोज आपल मालिश करण्याच काम त्याच्याकडे सोपवले.

अशा रीतीने मोतीराम बोरान्या सरदाराचा सेवक बनून त्याच्या मान गट्टे आणि सरदाराला जवळ आणून करायची इच्छा होती. पण मनात त्याला तसे माणून सांठवून ठेवले होते.

असे चार महिन्यांचे एक दिवस तो उघडी कापडे घातल्या एक माणूस घोंड्यावर असून जवळच्या रस्त्यावर जात असताना बोरान्या त्याला पाहिले. त्या माणसाने आपली तळवळ उपसली आणि बाईसांनी बोरान्या सामना केला. तो बराच वेळ झुंजत राहिला. पण शेवटी एक पडला दहा बोरान्या बराबर एकटा किती वेळ लढणार? काही वेळाने तो दमून बेशुद्ध

साला मग त्या बोरान्या त्याला आपला सरदाराचा सेवक नेले.

बराच दिवस तो जमलल्या त्या माणसाला पाहून बोरान्या सरदार आपल्या सहकाऱ्या या मनापासून त्यात बदलाचा आंगल फेलावून घेतले. मग त्याला आपल्या सरदाराच्या बाराबरोबर आणून तो बाराबरोबर गेल्या बाराबरोबर सरदाराच्या त्या माणसाच्या पायावर होऊ ठवले आणि क्षमा मागितली.

त्या माणसाचे नाव होते जयगुप्त. छोट्या म्हणून की हुसकांचे कल्याण करण्यात त्याच्या सारखा कोणी नाही. एकदा राजा नाकपावरोल शिपायांनी त्याला पळवून लावले होते, तेव्हा जयगुप्ताच्या घरी त्याला आश्रय मिळाला होता. बाराबरोबर झालेल्या सरदाराच्या जयगुप्ताने आपल्या बाराबरोबर आणि गुप्त रीतीने त्याच्यावर उपचार करवले. बोरान्या सरदार जवळ सकाळीच पाचला आणि तब्येत सुधारून जायला निघाला. तेव्हा पुन्हा बोरान्या बाराबरोबर तब्येत सुधारून त्याने जयगुप्ताला दिले होते.

मोठ्या दुस्ते बोरान्या सरदार म्हणाला— माझ्या सहकाऱ्यांनी माझ्या बाराबरोबरच्या पायावरून चांगल्यातरी मोटाई रीतीने वागलो. आता मला माणसाला ही मला तोंड राहिले नाही.

हे सगळे एवढे जयगुप्त म्हणाला— मी खम करावी ऐकूच तुम्ही इच्छा. जसेल तर तो माणसापूर्वीच मी बरेचसे आहे. पण वचन देऊन मी त्याच पाकळीतून त्याला पाहून मला पत्तर दुसरे बरे.

महामान एकदा मी वचन दिले मी त्याच पाकळीतून करण्याची चूक मी पुन्हा करणार नाही. बोरान्या सरदाराने निवेदन केले.

बोरान्या सरदाराच्या मनात झालेला बदल पाहून जयगुप्ताला आनंद झाला. सरदाराच्या सांगे उभ्या बसलेल्या मोतीरामाला भीति वाटली की आता त्याला कायमचे सरदाराचा नोकर बनून राहावे लागेल. तो पुढे आला आणि त्याने आपली कामवाणी जयगुप्ताला मागितली.

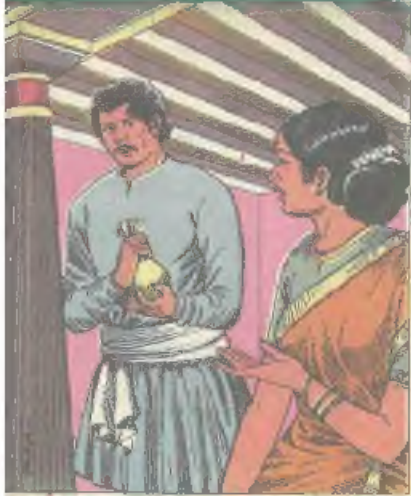
तेव्हा जयगुप्त बोरान्या सरदाराला म्हणाला— मला चार महिन्यांचा दुसरा मी मेढा घेतो, त्याच्या माददगार त्याच्या चारावरून घेतले दे मी त्याला मादद दे.

बोरान्या सरदाराने जयगुप्ताचा सूचना मान्य केली. आपले शहर स्वयं घालून एकूण पाचवे स्वयं त्याने मोतीरामाला देऊन टाकले.

आता जयगुप्त मोतीरामाला म्हणाला— मी आता सुदीलपुराचा निघाला. हाता कापणे वेधाने शिफारस केली आहे की मधील हजामान माझ्या प्रकृतीला चांगले

मानवले. सुदीलपुराच्या किनाऱ्याला नावाच्या माणसाने आपले हात नि घर विकायचे आहे. असे सादरा कानावर आले म्हणून मोतीराम व घर सारेही करण्यासाठी १५ हजार रुपये बरोबर घेऊन निघाला, नि घेऊन हे सर्व घटक जवळ झालेच तेव्हा न मिळाले तर किनाऱ्याला आपले हात नि घर दुसऱ्या कोनाला विकून टाकील अशी शक्यता आहे. पण मी आता या परिस्थितीत सुदीलपुराचा बंडे शकत नाही. माहाराज जाऊन तिथे काही विरस भारावून करोन आणि मग सुदीलपुराचा बंडे मध्यंतरी माझ्या वतीने तुम्ही हात नि घर सारेही करू. पंधरा हजार रुपयांची रक्कम घेऊन या.

“मग जयगुप्त सहाराकडे, परतला आणि मोतीराम रक्कम घेऊन मुदीलपुरला आला. नवऱ्याच्या तोंडून बघतल्या सव गोष्टी ऐकून मोतीरामची पत्नी मुनिबा म्हणाली—
“गला वाटते, हा जयगुप्त एक नंबरका महामुल्य आहे. माझ्या भोठ्या भावाच्या भावे आपण किशनलाऊचं घर नि शत खरेदी करू या!”

मोतीरामला बायकोचं म्हणणं फरलं. त्याने धोन हत्तार घेऊन गान्धतीस आपली कोटी कोटी कर्ज फेडून टाकली. नंतर त्याने किशनलाऊचं शेत आणि घर खरेदी केले नि पावातल्या लोकांना सांगू लागला—“हे घर नि शत खरेदी करण्यासाठी माझ्या मेहुण्याने

पैसे दिले, म्हणून त्याच्यासाठी आम्ही ही खरेदी केले आहे.” अशा अनेक खोटे-नाटके गोष्टी तो लोकांना सांगू लागला.

तुमारे एक महिन्यानंतर सहारातून जयगुप्ताचा एक भाणूस मुदीलपुरला आला आणि त्याने एक पत्र मोतीरामच्या हातां दिलं. पत्रात जयगुप्तने लिहिले होते की तो बायकोी एक महिना मुदीलपुरला येऊ शकणार नाही आणि पत्र-वाहवाच्या करवी त्याला कळविण्यात यावं की शेत व घर यांची खरेदी झाली की नाही?

मोतीरामने उत्तरादाखल लिहिलेले पत्र असे होते—“तमत्कार, विनंती विशेष—यापूर्वी आपण एकदा आपला भाणूस पाठवून कळविले होते की आपली मुदीलपुरमध्ये शेत व घर खरेदी करण्याची इच्छा नाही आणि मी रक्कम आलेल्या मागसा मार्फत परत पाठवावी. यामुळे लोकांना वळलं की माझ्याजवळ पैसे आहेत. मी त्यांच्याकडून लहान-मोठे कर्ज घेतली होती, ते सर्वजण येऊन माझ्या घरी ठाण माडून बसले. नादलाजस्तब मला सर्वांच्या कर्जाच्या रकमा परत कराव्या लागल्या. आपण सुचवलेलं शेत नि घर माझ्या मेहुण्याने खरेदी केले. मी आपली रक्कम थोडी थोडी करून परत करीन.”

अशा रीतीने आणखी दोन वर्षे येकी. पत्र-दीकत अगली तरी मोतीरामला कधी ही फायदा झाला नाही. फोटे ही त्याचे कल्याण झाले नाही. वेळेवर पाऊस पडला नाही, पिकाला कीड लागली! बादळात घराची बड-झड झाली. घराची बुकतो करण्यासाठी अवाच्या सवा खर्च करावा लागला. यामुळे तो नित्य कर्जातच वृद्ध राहिला.

याच दिवसात मोतीरामला कोणी सांगितलं की जवळच्या जंगलात एक महा-योगी आलेला आहे आणि तो सर्व अड-चणीतून बाहेर पडण्याचा मार्ग सुचवतो. मोतीरामला वाटलं हा महायोगीच आपल्याला मोठे मार्गदर्शन करू शकेल. शंभर रुपये बरोबर घेऊन तो योग्याच्या दर्शनासाठी निघाला.

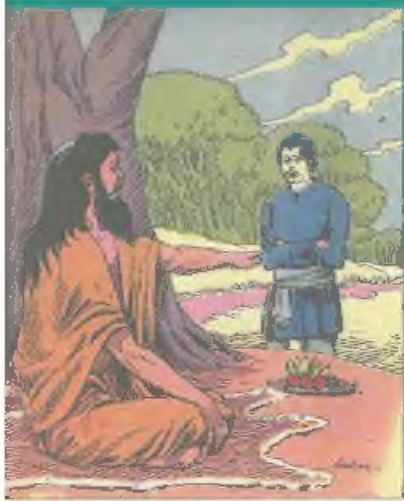
पण रस्त्यातच त्याला एका बोराने पकडले आणि जवळची एव रक्कम काढण्याची खमकी दिली. एवढ्यात कोडून तरी विवसाराखी दोन माणसं आली, त्यांनी बोराला पकडलं आणि बरोबर घेऊन जात म्हणाला—“बोऱ्या कळू नका म्हणून कितीही समजूत सांगितल तरी तुमची बुद्धि ठिकाणी येत नाही! बावा तुला बुद्धिच क्षमा केली जाणार नाही. आमचा सरदारच तुला बाता योग्य ती शिक्षा करील.”

मोतीरामच्या रस्त्यात आलं की ते दोघे बोराने धरदाराने सेवक आहेत, आणि त्याला दिलेल्या बचनानुसार वाटसरुंना बोराने ताबडोस्तून सोडविण्याचे काम करीत आहेत. हे पाहून मोतीरामला फार बानंश् झाला. यानंतर तो नेह्या योग्याकडे गेला तेव्हा योगी तीक्ष्ण दबरेने त्याच्याकडे पहात म्हणाला—“बांगल्या माणसाची वाईट बागणारा महापापी आहेव तू! जोपर्यंत त्या भल्या माणसाकडे जाऊन भाफी माग-पार नाहीस, जोपर्यंत तुला मुक्ति भिलणं शक्य नाही.”

नाइलाजाने मोतीराम सहारात गेला, जयगुप्ताचा पत्ता त्याने धोडून काढला.

जवळ येताच त्याला एक शंका आली. ती मनातल्या मनात विचार करू लागला—जर जयगुप्ताने अशोकराच क्षमा केली होती, तर त्याची स्थिती अशी माझीच का बरे रहावी?

म्हणून मोतीराम पुन्हा त्या योग्याकडे आला नि म्हणाला—“योगेश्वर, मी जयगुप्ताकडे गेली तेव्हा तो म्हणाला की त्याने अशोकराच मला क्षमा केलेली होती. तरी पण माझी मात्र समस्यांपासून कुठका का होत नाही? योगी महाराज, तेव्हा माझ्या संकट-परंपरेचं काही तरी दुसरंच कारण असावं साहिलं नाही?”

माबर योगी म्हणाला—“चांगले लोक क्षमा करतात, पण चांगल्या लोकांची क्षमा काईदांची पाप धुऊन काढते असं संप्रजणं हा केवळ भ्रम होय. या जगात वाईट लोक खूप असतात, चांगले फार कमी. जर वाईट लोकांचं पाप चांगल्यांच्या क्षमामुळे धुवून गेलं तर वाईटांच्या अत्याचारांचा कधी अंतर् होणार नाही; चांगल्यांच्या क्षमेचा दुष्प्रयोग आला असता, कारण चांगली माणसं वाईटांना नित्य क्षमा करीतच राहणार. ज्यांना आपल्या दुष्कर्माबाबत पश्चात्ताप होत नाही, ते आपल्या प्रवृत्तीत बदल करीत नाहीत. तोपर्यंत चांगल्या माणसांनी क्षमा केली तरी परमेश्वर त्यांना

क्षमा ही क्षमा करणार नाही. तू त्या माणसाचं बरं नि शेत त्याचं होऊ दिलं नाहीस. तू चर-शेत त्याला देऊन टाक. त्याच्या पावावर लोटांगण घालून क्षमा माग, ती खरी क्षमापाचना होईल. संकटमुक्त होण्यासाठी तू त्याच्याकडे जाऊन क्षमा मागितलीस, पण तुझ्या मनःप्रवृत्तीत मात्र बदल झाला नाही. लुटमार करणाऱ्या चोरांचं मन बदललं, ते माता चोरांपासून वाटसरूचें संरक्षण करून समाज-सेवा करीत आहेत. एका चोराला जे नीति-नियम आहेत, त्यांचं पालन तू करीत नाहीस. म्हणून जयगुप्ताने आपल्या सध्यानुसार जरी तुला माफ केलं, तरी परमेश्वर तुला क्षमा करणार नाही. माझ्या म्हणण्यातील तथ्यावर तूच नीट विचार कर!”

आता मोतीरामला आपल्या अपराधांचा पुरो जाणून झालो. आणि जो जी कुकृत्य केली त्याबद्दल त्याला पश्चात्ताप झाला. या पश्चात्तापामुळे मोतीराम अशोकराच अंतःकरणपूर्वक जयगुप्ताची क्षमा मागणारला

निघाला. मग तेथे जाऊन त्याने आपला पश्चात्ताप प्रकट केला.

मोतीरामचे सादिवन करीत जयगुप्त म्हणाला—“बरे वेड्या, तू माझी जी रत्नकम हटपलीस, ती माझ्या एकूण संपत्तीच अति अवलंब! जोराच्या सरपाराळा ही मी ही गोष्ट सांगितली होती. इतकंच नाही, मी हे ही सांगितलेलं होतं की तू ज्या गावात आहेस त्या गावात मी पाऊल घालू इच्छित नाही. आता तर ते संगळं झालं-गळं एकल! आजपासून कां होईना, स्वार्थ सोडून चांगुलपणाने जीवन जग. ते बरं नि शेत आता तुलाच राहू दे, मला ते परत घण्याची इच्छा नाही.”

जड अंतःकरणाने मोतीराम आपल्या गावी परत आला. निष्कारण घर्च न करता त्याने बराच पैसा जमवला. जयगुप्ताची सर्व रत्नकम त्याने सव्याज पत्र केली आणि समाज-सेवा करायला भुरग्यात केली अशा रीतीने जीवनावरील साहिलेले दिवस सार्कळं करून ती सुखाने राहू लागला.

त्याला भेटून आपण दगा दिल्याचे कळूळ केले नि क्षमा मागितली.

जयगुप्त किंचित हसत म्हणाला—“शरित्तु बनेक पापांना जन्म देत! तू मला जेव्हा दगा दिल्याचं संपजळं तेव्हा मी तुला ते पत्र लिहिलं. पत्र लिहिल्यावर मी आपला सगळा राग विखरून गेलो. तू आपल्या मनालं येऊन क्षमा मागितलेली नाहीस हे मला ठाऊक आहे. तरी पण मी तुला क्षमा करतो.”

जयगुप्ताच्या भलेपणा पाहून मोतीरामला कृतज्ञता वाटली. तो आपल्या गावाकडे यायला निघाला. जयगुप्ताच्या

चुगलखोरी

मणिपुरचा राजा चन्द्रकान्त प्रजेला पुनवतू मानून जतनेच्या सुखासाठी राजदिवस छटत असे. तो एक धर्मपरायण व पराक्रमी राजा होता. पण चन्द्रावर जसा डाय, ससा या चांगल्या राजातही एक जोष होता. तो म्हणजे 'चुगलचा ऐकण' आणि त्यावर विश्वास ठेवणे सोट्या स्तुतीच्या आहारी जाऊन चन्द्रकान्त अशा सगळ्या गोष्टी खऱ्या मानी.

राजाने हे बौद्धत्व ओळखून काहीजण त्याचे कान भरत असत आणि त्याचे म्हणणे खरे मानून राजा बसोब व निर्दोष लोकांना कटक शिक्षा सुनावी. अशा प्रकारे चुगलखोरीमुळे राजा हळूहळू लोकांच्यात अप्रिय होऊ लागला, त्यांच्या ममात राजाबद्दल असणारी गौरव-भावना कमी होऊ लागली. राजाच्या या दोषाची ते ठिकठिकाणी चर्चा करू लागले.

एके दिवशी दरबारी ज्योतिषी श्रीनन्द राजबाड्याबद्दल ज्ञान असताना त्याला सधोऊन एक माणूस येताना दिसला. त्या माणसाच्या खांद्यावर एक मोठासा फणस होता. पिकलेल्या फणसाचा वागला सुवास दारवळत होता.

त्याला सांगून श्रीनन्द म्हणाला—“अरे बाब, बाब! ह्या फणस तर चांगलाच मोठा आहे की, अनु चांगला पिकल्याचाही वास येतोय! कुणासाठी घेऊन चालला आहेस? या फणसातील गेरे काऊन अनेकांना संतोष होईल.”

श्रीनन्द कोण आहे हे माहीन नमणारा, तो माणूस उत्तरला—“महाराज, हा माझ्या जागेत आलेखा पहिला फणस आहे. राजा भगवानच असतो असं म्हणतात न? म्हणून हे पहिले फणस राजाला भेट देण्यासाठी चालवले आहे मी! राजा लूब होईल ना माझ्यावर?”

“अरे ना! कल्याण असो लूब! आणि हा, लूब मी का घेईल हे तर सांगितलेच नाही की! समोसून लूब घेतावा मी जेव्हा मोठे वाईल, तेव्हा माझ्या लक्षात आले की या देशाचा राजा वनायची सारी लक्षणे तुझ्या ठिकाणी आहेत! माझी खात्री आहे की एक ना एक दिवस तू नक्कीच इथल्या राजा बनशील. हे खागण्यासाठीच खरं तर मी लूब घेईल होतं, जातो मी आता. राजा भवत्यावर छान लटक-कल्याणाची काम कर असे खोलून श्रीनन्द पोंग पुढे गेला.”

राजबाड्याच्या मन्त्रीवर थंड हवा खाण्यासाठी फिरत असलेल्या राजाने श्रीनन्दचे हे बोलणे ऐकले. त्याला या बोलण्याचे मोठेच आश्चर्य वाटले. श्रीनन्द

हा एक महान ज्योतिषी होता, जेव्हा तोच असे मोसतोय, तेव्हा त्याचे बोलणे खरेच होईल न? राजाने विचार केला—ठोक आहे, पाहू काम होईल पुढे!

पण हकडे श्रीनन्दचा अभिप्राय ऐकताच त्या फणसवाल्या माणसाचे डोळे चमकू लागले. तो श्रीनन्दा सांगून विचारू लागला—“महाराज, तुम्हाला असं का वाटलं, हे जरा स्पष्ट सांगा ना! मला तर काही समजत नाही.”

“हं! सांगायला तर वाटतच आहे मला! पण मी फुकट का म्हणून सांगू?” श्रीनन्द बोलला.

आपण राजा नव्हा अशी कोणती लक्षणं आपल्यास आहेत हे जाणून घ्यायला तो

माणस फारच उत्सुक होता. आपण राजाला बटायला निघाली आहोत, ही गोष्टही तो विसरून गेला. सोद्यावरचा फणस हातात घेऊन घेे श्रीनन्दला म्हणाला- "महाराजा, मी तर एक बरिदी शेतकरी आहे. मजबूत तर नात! एक फुटकी कवडीही नाही! आपण ही लुचल घेत स्वीकारून कृपा करून सांगाना, कि माझ्यात कोणतं राजलक्षण दिसलं आपल्याला? आपल्या तोंडून हे ऐक्याला मी फार उत्सुक आहे."

बोबेसे हसत श्रीनन्दने त्याला विचारले- "मी कोण आहे, हे तरी ठाऊक आहे का तुला?"

"नाही, मी आपल्याला माझी कधीच पाहिलेलं नाहीय." तो गरीब शेतकरी म्हणाला.

"हां, असं बोल ना। मी कोण आहे, हे ही तुला अजून माहीत नाही. तरीही मी तुम्ही दोघांवर राक्षस लुण्ठत काय केला, मग तू लगेच विश्वास ठेवलास?"

इतकाही विचार नाही केलाय तू, कि आपण तर एक साधेसुध शेतकरी आहोत, राजा काय वनणार आपण? एवढंच मज्जे तर राजासाठी बालबलेला फणसही तू मला देऊन टाकायला तयार झालास! कोणी काही सांगितलं तर लगेच विश्वास ठेवण्या-प्रतका तुझ्यासारखा वेष्टणं या राज्यात दुसरा कोणीही नसेल कधी। या देशचा राजा वतायला बोध्य असं दुसरे कोणतं लक्षण हवं मग?" असे बोलून श्रीनन्द तेथून निघून गेला.

हे सर्व बोलणं ऐकल्यावर राजाचे डोळे जाडकटू उघडले. आपण इथे उभं राहून ऐकत असू, असं लक्षात घेऊन मुद्दामच श्रीनन्द आपल्याला धडा धिक-वायला हे सर्व बोलला-हे त्याच्या लक्षात आले.

श्रीनन्दच्या अपेक्षेप्रमाणेच राजा बन्द-कान्तच्या स्वभावात योग्य तो बदल घडून आला. अन् जनताही पुन्हा त्याच्यावर पहिल्याप्रमाणेच प्रेम करू लागली.

निसर्गातील आश्चर्ये :

हिरे

भूगर्भातल्या अत्यंत गरम आणि दाट मायुटे काळसात स्फटिक रूप घेऊन हिरेना परिणीत होतो. कधी कधी अशा क्वाचामुखीचा स्फोट होतो, तेव्हा हे हिरे जमिनीवर येतात.

गोगलगाय

सुर्याच्या आकाशाच्या गोगलगायी चित्र इंग्रजीत ज्याला 'लिपेड' असे म्हणतात, त्या आपल्या गोकुलारक्षा आकाशाच्या कवचाभट्ट खडकाचा स्वरूपा कटू चिकटून येतात, की त्यांना खडकापासून सोडवण्यासाठी त्यांच्या वजराच्या २००० पत्र जवळकत गवरी बांधणी लागते.

जमिनीत उगवणाऱ्या मेंढ्या

ही मेंढी खरोखरीच नवे नवे, हे एक रंग सध्या ही रंगवृत्तीतच आहे. आठलास, बोव्या कोकरी लावल्या शिथल्या पांढऱ्या ही रंगी तुम्हा येतातच बघत्या मेंढ्यालाचो शिरतात, मगून दावा 'वरापली-मेंढ्या' असेही म्हणतात.

